

Rechtmatigheid

Rapport Jaarrekening 2014 Curaçao

December 2017

Registratienummer 2017 - 002

Inhoudsopgave

RAPPORT IN HET KORT	3
Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	3
RAPÒRT RESUMÍ	7
Resúmen, konklushon i rekomendashon.....	7
1 OVER DIT ONDERZOEK	10
1.1 Aanleiding.....	10
1.2 Onderzoek doelstelling.....	10
1.3 Onderzoeksvragen	10
1.4 Gebruik maken van de werkzaamheden van de interne accountant van de overheid	11
1.5 Tijdigheid opstellen en controleren van de jaarrekening.....	12
1.6 Leeswijzer	13
2 TOTSTANDKOMING VAN DE VERPLICHTINGEN, DE UITGAVEN EN DE ONTVANGSTEN IN OVEREENSTEMMING MET DE VASTGESTELDE LANDSBEGROTING EN MET ANDERE WETTELIJKE BEPALINGEN	14
2.1 De begroting en begrotingswijzigingen.....	14
2.1.1 Gewone Dienst	15
2.1.2 Kapitaaldienst	15
2.1.3 Begrotingsoverschrijding 2014	16
2.2 Handelen in overeenstemming met overige wettelijke bepalingen.....	17
3 ORDELIJK EN CONTROLEERBAAR FINANCIËEL BEHEER	18
3.1 Bevindingen financieel beheer	18
3.1.1 Tekortkomingen financieel beheer	18
3.1.2 Tekortkomingen overige bepalingen Lv CV.....	21
3.1.3 Tekortkoming ten aanzien van het voorgeschreven mandaatregister	22
4 GETROUWE WEERGAVE IN DE JAARREKENING VAN HET GEVOERDE FINANCIËEL BEHEER	23
4.1 Fouten en onzekerheden in de jaarrekening	23
4.2 Fouten in de Jaarrekening	23
4.3 Onzekerheden in de jaarrekening	23
4.4 Toereikendheid van de toelichting	24
4.4.1 Gewone Dienst	24
4.4.2 Realisatie van de beleidsvoornemens	24
4.4.3 Model J – Opgelegde belastingaanslagen	25
5 OPSTELLING JAARREKENING CONFORM DE VOORSCHRIFTEN	27
6 BEZWAAR VAN DE ALGEMENE REKENKAMER TEGEN DE JAARREKENING	28
7 Aanbevelingen	31
7.1 Betreffende de tekortkomingen in het financieel beheer:	31
7.2 Betreffende de uitvoering van de begroting:	31
7.3 Betreffende de rapportage over de realisatie van beleidsvoornemens:	32
7.4 Betreffende de jaarrekening:	32
8 REACTIE VAN HET MINISTERIE VAN FINANCIËN EN DE MINISTER VAN FINANCIËN	33
BIJLAGEN	34
Bijlage 1 Begrotingsoverschrijdingen en -onderschrijdingen 2014 t.o.v. 2013	34
Bijlage 2 Geconstateerde fouten en onzekerheden in de jaarrekening 2014	36
Bijlage 3 Afwijkingen ten opzichte van de comptabiliteitsvoorschriften	41
Bijlage 4 Tekortkomingen in de AO/IB	43
Bijlage 5 Overzicht verbeterplannen v/s de tekortkomingen in het financieel beheer	54
Bijlage 6 Lijst van gebruikte afkortingen	55

RAPPORT IN HET KORT

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Voor u ligt het rapport met de bevindingen van de Algemene Rekenkamer Curaçao (hierna: de Rekenkamer) bij de Jaarrekening 2014 van Curaçao. In dit rapport presenteert de Rekenkamer de resultaten van haar onderzoek naar de jaarrekening.

De wettelijke taken van de Rekenkamer zijn beschreven in de Landsverordening Algemene Rekenkamer Curaçao¹ (hierna: Lv ARC) en in de Staatsregeling². In het kader van deze wettelijke taken heeft de Rekenkamer het door de ministers gevoerde financieel beheer en de jaarrekening beoordeeld. Daarbij is de Rekenkamer nagegaan of:

1. de baten, lasten en balansmutaties tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de landsbegroting en overige relevante wettelijke regelingen;
2. zorg is gedragen voor ordelijk en controleerbaar financieel beheer;
3. in de jaarrekening het gevoerde financieel beheer getrouw is weergegeven; en
4. de jaarrekening overeenkomstig de daarvoor gegeven voorschriften is opgesteld.

Hierbij heeft de Rekenkamer op grond van de Lv ARC³ mede gebruik gemaakt van de bevindingen van de Stichting Overheidsaccountantsbureau (hierna: SOAB) die de jaarrekening heeft gecontroleerd.

De belangrijkste uitkomsten van het onderzoek naar de jaarrekening 2014 zijn:

De baten, lasten en balansmutaties zijn niet tot stand gekomen in overeenstemming met de landsbegroting en met de andere wettelijke regelingen⁴

De baten, de lasten en balansmutaties zijn niet tot stand gekomen in overeenstemming met de vastgestelde landsbegroting (begrotingsoverschrijdingen) en met andere wettelijke regelingen, zoals de Subsidieverordening.

Er is niet zorg gedragen voor ordelijk en controleerbaar financieel beheer⁵

Bij de controle van de jaarrekening 2014 heeft SOAB geen controle gedaan naar de opzet, het bestaan en de werking van de administratieve organisatie en de daarin verankerde maatregelen van interne beheersing (hierna: AO/IB). Reden hiervoor is volgens SOAB dat er zich geen noemenswaardige wijzigingen hebben voorgedaan ten opzichte van de geconstateerde tekortkomingen in de AO/IB bij de controle van de jaarrekening 2013. De tekortkomingen in de AO/IB betreffen tekortkomingen die ook

¹ Lv ARC, artikel 22

² Staatsregeling, artikel 68

³ Lv ARC, artikel 24

⁴ Zie hoofdstuk 3 van dit rapport

⁵ Zie hoofdstuk 4 van dit rapport

in voorgaande jaren (2011, 2012 en 2013) zijn geconstateerd. Deze tekortkomingen houden risico's in voor de rechtmatigheid, volledigheid en juistheid van de baten en lasten en de doelmatigheid van de inrichting van het financieel beheer. Tekortkomingen komen voor bij alle ministeries en hebben betrekking op de capaciteit en deskundigheid van het personeel, de interne controle, het inkoopproces, de personeelslasten, de subsidieverstrekking, de opbrengsten en de (tussentijdse) verslaggeving. SOAB constateert dat de tekortkomingen in de interne beheersingsmaatregelen binnen de ministeries ten opzichte van 2013 niet significant zijn verbeterd. Dit heeft tot gevolg dat ook voor de jaarrekening 2014 sprake is van onzekerheid ten aanzien van de juistheid, volledigheid en rechtmatigheid van de in deze jaarrekening verantwoorde posten. Zolang er geen verbetering optreedt in de interne beheersingsmaatregelen zal er sprake blijven van onzekerheid. De Rekenkamer is van oordeel dat er nog steeds sprake is van ernstig falen van het financieel beheer.

In de jaarrekening is het gevoerde financieel beheer niet getrouw weergegeven⁶

Er bestaan ernstige en omvangrijke tekortkomingen in de interne controle en daarmee in het financieel beheer. Dit heeft ertoe geleid dat de informatie in de jaarrekening over de balansposten, de posten van de Gewone Dienst en de Kapitaaldienst niet betrouwbaar is. Daarnaast bestaan er onzekerheden als gevolg van het ontbreken van informatie die nodig is om de jaarrekening te kunnen controleren. Het ontbreken van informatie wordt voornamelijk veroorzaakt door de werkwijze en manier van archivering door de overheid. De Rekenkamer is van oordeel dat zowel de werkwijze als het systeem van archiveren door de overheid kan worden geoptimaliseerd. Hierdoor concludeert de Rekenkamer dat het ontbreken van informatie (documenten, specificaties, onderbouwingen e.d.) vermijdbaar en verwijtbaar is. De meeste fouten en onzekerheden zijn naar het oordeel van de Rekenkamer eenvoudig op te lossen. Dit betekent dat verwacht mag worden dat de jaarrekening binnen een redelijke termijn van enkele jaren geen fouten en onzekerheden meer bevat. De informatiewaarde van de jaarrekening voldoet niet aan de eisen die de Landsverordening Comptabiliteitsvoorschriften (hierna: Lv Cv) stelt; met name ontbreekt een toereikende toelichting in de jaarrekening. Zo ontbreekt in het jaarverslag⁷ toereikende informatie over de realisatie van beleidsvoornemens terwijl in de jaarrekening informatie ontbreekt over de oorzaken van de verschillen tussen de begrote en de gerealiseerde baten en lasten per ministerie of staatsorgaan. Daardoor bevat de jaarrekening onvoldoende informatie om de gebruikers ervan in staat te stellen zich een oordeel te vormen over de uitvoering van de beleidsvoornemens en het gevoerde beheer. De Rekenkamer is van oordeel dat zolang niet is voldaan aan de eisen van getrouwheid (juistheid, volledigheid en toereikendheid van de toelichting) de jaarrekening niet voldoet aan de eisen en normen die aan een jaarrekening worden gesteld.

⁶ Zie hoofdstuk 5 van dit rapport

⁷ Lv CV, artikel 33, tweede lid

De jaarrekening is overeenkomstig de daarvoor gegeven voorschriften opgesteld⁸

De jaarrekening bevat alle voorgeschreven onderdelen⁹ echter het vereiste inzicht ontbreekt daar niet op alle voorgeschreven aspecten toelichting is gegeven danwel inzicht is verschaft in overeenstemming met de comptabiliteitsvoorschriften. De jaarrekening geeft namelijk geen inzicht in de financiële positie en de baten en lasten van de collectieve sector, de begrotingsoverschrijdingen en -onderschrijdingen, het deel van het eigen vermogen en voorzieningen dat naar verwachting binnen een jaar zal worden aangewend en de realisatie van de beleidsvoornemens van het betreffende dienstjaar.

Bezwaar van de Rekenkamer

Het is voor het Curaçao (hierna: het Land) van groot belang dat er binnenkort sprake zal zijn van controleerbaar financieel beheer en van een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening. Een goedkeurende controleverklaring betekent dat de jaarrekening de gebruiker hiervan in staat stelt zich een oordeel te vormen over de uitkomsten van het financieel beheer omdat de informatie in de jaarrekening juist en volledig is en de toelichting bij de jaarrekening toereikend is. De tekortkomingen die bij de controle van de jaarrekening 2013 zijn geconstateerd vormen een beperking voor een goedkeurende verklaring. Voor het opheffen van deze tekortkomingen heeft de Rekenkamer in het rapport bij de jaarrekening 2013 aanbevelingen gedaan die een bijdrage leveren aan het opheffen van deze tekortkomingen. Bij de controle van de jaarrekening 2014 heeft de Rekenkamer weinig voortgang gezien in het implementeren van deze aanbevelingen. Omdat er geen verbetering is opgetreden en de regering geen verbeterplan heeft vastgesteld dat de oorzaken voor fouten en onzekerheden wegneemt, heeft de Rekenkamer de Minister van Financiën door tussenkomst van de Raad van Ministers (hierna: de RvM) schriftelijk¹⁰ geïnformeerd dat de Rekenkamer op grond van haar onderzoek formeel bezwaar heeft met betrekking tot de jaarrekening 2014 en het financieel beheer. De Rekenkamer heeft op 25 juli 2016 van de Minister van Financiën een reactie¹¹ ontvangen. Het antwoord van de minister geeft de Rekenkamer onvoldoende zekerheid dat binnen een redelijke termijn de oorzaak voor het bezwaar zal worden weggenomen. Om die reden heeft de Rekenkamer besloten om het bezwaar te handhaven. De minister is bij brief d.d. 11 oktober 2016 door tussenkomst van de RvM hiervan in kennis gesteld. De Rekenkamer heeft de Staten op 1 december 2016 van haar beslissing tot het handhaven van het bezwaar geïnformeerd. Hierna heeft de Rekenkamer op 21 december 2016 een plan van aanpak van de RvM ontvangen. Aangezien de Rekenkamer de Staten reeds geïnformeerd heeft over haar beslissing tot het handhaven van het bezwaar heeft de Rekenkamer de RvM op 7 februari 2017 geadviseerd om hun plan van aanpak als aanvullende toelichting op de

⁸ Zie hoofdstuk 5 van dit rapport

⁹ Lv CV, artikel 18

¹⁰ Brief 046-16 d.d. 15 juni 2016

¹¹ Brief met kenmerk 2016/023902

jaarrekening naar de Staten te sturen. De Rekenkamer heeft in de tussenperiode het plan beoordeeld en is van mening dat het plan niet voldoende zekerheid biedt dat de tekortkomingen die een beperking vormen voor een goedkeurende verklaring, hiermede worden weggewerkt. De Rekenkamer baseert haar mening op het feit dat niet voor alle tekortkomingen door de ministeries maatregelen zijn vermeld, de maatregelen in de plannen niet eenduidig aangeven welke acties worden ondernomen, voor diverse maatregelen geen realisatiedatum is vermeld en de status van de implementatie van de maatregelen niet bekend is.

RAPÒRT RESUMÍ

Resúmen, konklushon i rekomendashon

Esaki ta e rapòrt ku rekomendashon di Kontraloria General di Kòrsou (di awor padilanti, Kontraloria) riba Kuenta Anual di Kòrsou 2014. Den e rapòrt akí, Kontraloria ta publiká e resultadonan di e investigashon ku el a hasi relashoná ku e kuenta anual.

E tareanan di Kontraloria ta fihá pa lei den Ordenansa Nashonal di Kontrolaria Nashonal di Kòrsou¹² (di awor padilanti: ON KGK) i den Areglo di Estado¹³. Den kuadro di e tareanan fihá den lei akí, Kontraloria a hasi un evaluashon di e maneho finansiero ku e ministernan a hiba, i tambe di e kuenta anual. Den e kuadro ei, Kontraloria a kontrolá si:

1. e entrada- i gastunan i e mutashonnan di balans a sosodé conforme presupuesto nashonal i e otro reglanan relevante fihá den lei;
2. a pèrkurá pa e maneho finansiero sosodé na un manera ordená i kontrolabel;
3. e kuenta anual ta reflehá fielmente e maneho finansiero hibá; i
4. e kuenta anual ta redaktá conforme e reglanan korespondiente.

Ku e meta akí, i conforme ON KGK¹⁴, Kontraloria a hasi uso entre otro di e konklushonnan ku Stichting Overheidsaccountantsbureau (di awor padilanti: SOAB), ku a kontrolá e kuenta anual, a yega na dje.

E resultadonan prinsipal di e investigashon di kuenta anual 2014 ta lo siguiente:

E entrada- i gastunan i e mutashonnan di balans no a sosodé conforme presupuesto nashonal i e otro reglanan relevante fihá den lei¹⁵

E entrada- i gastunan i e mutashonnan di balans no a sosodé conforme presupuesto nashonal fihá (ya ku a eksedé presupuesto) i e otro reglanan relevante fihá den lei, manera Ordenansa di Supsidio.

No a pèrkurá pa e maneho finansiero sosodé na un manera ordená i kontrolabel¹⁶

Den su kontrol di kuenta anual 2014, SOAB no a kontrolá e forma, eksistensia i funshonamentu di e organisashon atministrativo i e medidanan di kontrol interno ankrá den dje (di awor padilanti: AO/IB). Segun SOAB, esei ta pasobra no tabatin niun cambio signifkativo pa loke ta trata e defisiensianan di AO/IB ku a konstatá ora a kontrolá kuenta anual di 2013. E defisiensianan di AO/IB ta e mesun ku a konstatá den añanan anterior (2011, 2012 i 2013). E defisiensianan akí ta pone ku no por garantisá ku e

¹² Artíkulo 22 di ON KGK

¹³ Artíkulo 68di Areglo di Estado

¹⁴ Artíkulo 24 di ON KGK

¹⁵ Wak kapítulo 3 di e rapòrt akí

¹⁶ Wak kapítulo 4 di e rapòrt akí

entrada- i gastunan registrá ta legal, completo i korekto, ni ku e atministrashon finansiero ta organisá na un manera eficiente. Den tur ministerio tin defisiensi ku tin di aber ku kapasidat i ekspertisio di personal, kontrol interno, proseso di kompra, gastu di personal, dunamentu di supsidio, entrada, i produkshon di rapòrt (preliminar). SOAB ta konstatá ku e defisiensianan konstatá relashoná ku e medidanan di kontrol interno di e ministerionan na 2013 no a keda koregí na un manera significativo. Komo resultado di esei, pa 2014 tambe ta eksistí duda ku e pòstnan registrá den e kuenta anual di e aña ei ta korekto, completo i di akuerdo ku lei. Tanten ku no mehorá e medidanan di kontrol interno, duda lo kontinuá. Kontraloria ta opiná ku ainda e atministrashon finansiero ta gravemente deficiente.

E kuenta anual no ta reflehá fielmente e maneho finansiero hibá¹⁷

Tin defisiensi grave i ekstenso di kontrol interno i atministrashon finansiero. Komo resultado, e datonan den e kuenta anual pa loke ta trata e pòstnan di balans, e pòstnan di Servisio Ordinario i di Servisio di Kapital no ta konfiabel. E dudanan ta debí tambe na falta di informashon nesario pa por kontrolá e kuenta anual. E falta di informashon akí ta konsekuensia prinsipalmente di e metodologia i e sistema di archivá ku gobièrnu ta usa. Kontraloria ta di opinion ku tin espasio pa optimalisá tantu e metodologia komo e manera di archivá ku gobièrnu ta usa. P'esei Kontraloria ta konkluí ku e falta di informashon (dokumento, spesifikashon, komprobante, etc.) ta algu ku por evitá, i ta reprochabel. Na opinion di Kontraloria, mayoria di e eror- i dudanan ta kos ku por resolvé fásilmente. Ku otro palabra, tin mag di spera ku denter di un periodo rasonabel, esta akí poko aña, lo no tin eror- i duda mas den e kuenta anual.

E kuenta anual no tin e balor informativo ku Ordenansa Nashonal di Regla di Kontabilidat (di awor padilanti: ON RK) ta eksigí; spesífikamente por bisa ku ta falta un splikashon adekuá di e kuenta anual. Por ehèmpel, e relato anual¹⁸ no ta kontené informashon adekuá riba realisashon di e intenshonnan di maneho, i falta informashon den e kuenta anual riba kiko a kousa e diskrepansianan ku tin entre e entrada- i gastunan presupuestá i e sifranan real, pa kada ministerio òf organismo di estado. Komo resultado, e kuenta anual no ta kontené suficiente informashon pa permití esnan ku les'é forma un opinion tokante ehekushon di e intenshonnan di maneho, ni di e maneho hibá. Kontraloria ta opiná ku, tanten ku no kumpli ku e eksigensianan di konfiabilidat (splikashon korekto, completo i suficiente), e kuenta anual no ta kumpli ku e norma- i eksigensianan ku ta konta pa un kuenta anual.

E kuenta anual ta redaktá konforme e reglanan korespondiente¹⁹

E kuenta anual ta kontené tur e partinan reglamentario²⁰, aunke e no ta duna e klaridat nesario ya ku sea no a duna splikashon òf no a duna klaridat tokante tur e aspektonan

¹⁷ Wak kapítulo 5 di e rapòrt akí

¹⁸ Artíkulo 33 insiso 2 di ON RK

¹⁹ Wak kapítulo 5 di e rapòrt akí

²⁰ Artíkulo 18 di ON RK

reglamentario manera e reglanan di kontabilidat ta eksigí. Por bisa esaki pasobra e kuenta anual no ta duna un bista di e posishon finansiero i di e entrada- i gastunan di sektor kolektivo, e kasonan den kua e sifranan real a sea eksedé òf no a yega e suma presupuestá, e parti di bien propio i reservanan ku ta spera di usa denter di un aña di tempu, i realisashon di e intenshonnan di maneho di e aña di servisio en kuestion.

Opheshon di Kontraloria

Un maneho finansiero kontrolabel i aprobashon di e kuenta anual riba korto plaso ta di sumo importansia pa Pais Kòrsou (di awor padilanti, Pais). Aprobashon di e kuenta anual lo nifiká ku e informashon ku e ta kontené ta korekto i kompleto, i e splikashon ku ta kompañé ta sufisiente, permitiendó esnan ku ta hasi uso di dje forma un opinion tokante resultado di e administrashon finansiero. E defisiensianan konstatá den kontrol di kuenta anual 2013 ta un estorbo pa aprobashon di kuenta anual 2014. Kontraloria a hasi algun rekomendashon den su rapòrt di kuenta anual 2013 pa yuda eliminá e defisiensianan akí. Kontrolando kuenta anual di 2014, Kontraloria no a opservá mashá progreso den implementashon di e rekomendashonnan akí. Ya ku no tabatin adelanto i gobièrnu no a fiha un plan di korekshon pa eliminá e kousanan di e eror- i dudanan, Kontraloria a informá Minister di Finansa por eskrito²¹, mediante Konseho di Minister (di awor padilanti: KdM), ku a base di su investigashon, Kontraloria ta ophetá formalmente riba kuenta anual 2014 i riba e maneho finansiero. Dia 25 di yùli 2016, Kontraloria a risibí un reakshon di Minister di Finansa²². E kontesta risibí di Minister no ta duna Kontraloria sufisiente garantia ku ta bai eliminá kousa di e opheshon denter di un plaso rasonabel. Pa e motibu ei, Kontraloria a disidí di no retirá e opheshon. Mediante KdM, a pone Minister na altura di esei via un karta fechá 11 di òktober 2016. Dia 1 di desèmber 2016, Kontraloria a pone Parlamento na altura di su desishon di no retirá e opheshon. Despues, dia 21 di desèmber 2016, Kontraloria a risibí un plan di aserkamentu di KdM. En bista di e echo ku Kontraloria a informá Parlamento kaba di su desishon di no retirá e opheshon, dia 7 di febrüari 2017, Kontraloria a konsehá KdM pa dirigí nan plan di aserkamentu na Parlamento komo splikashon adishonal di e kuenta anual. Den e periodo promé ku e fecha ei, Kontraloria a evaluá e plan di aserkamentu i ta di opinion ku e plan akí no ta ofresé sufisiente garantia di ku e defisiensianan ku ta stroba aprobashon di e kuenta anual lo ser eliminá. Kontraloria su opinion ta basá riba e echo ku e ministerionan no ta mensioná medida pa tur e defisiensianan, e medidanan den e plan no ta indiká na un manera kla kua ta e akshonnan ku ta tumando, tin vários medida sin un fecha di ehekushon, i státus di implementashon di e medidanan no ta konosí.

²¹ Karta 046-16 di 15 di yùni 2016

²² Karta ku kódigo di referensia 2016/023902

1 OVER DIT ONDERZOEK

1.1 *Aanleiding*

Op grond van de Staatsregeling²³ onderzoekt de Rekenkamer jaarlijks de jaarrekening van het Land. De Lv CV²⁴ bepaalt dat de Rekenkamer verslag uitbrengt van haar bevindingen ten aanzien van dit onderzoek. De Lv CV²⁵ bepaalt tevens dat de Staten de jaarrekening moeten vaststellen. Met deze vaststelling verlenen de Staten décharge aan de ministers over het door hen gevoerde financieel beheer met betrekking tot het voorgaande jaar. De Staten stellen de eerdergenoemde ontwerp-landsverordening niet vast voordat zij hebben kunnen kennismaken van het verslag met de bevindingen van de Rekenkamer²⁶.

1.2 *Onderzoek doelstelling*

In de Lv ARC is het jaarlijkse onderzoek door de Rekenkamer nader uitgewerkt. Volgens de Lv ARC²⁷ onderzoekt de Rekenkamer:

- a. het door de ministers gevoerde financiële beheer en de jaarlijkse financiële verantwoording daarover; en
- b. de administraties die ten behoeve van dat beheer en die verantwoordingen worden gevoerd.

Ten aanzien van het gevoerde financiële beheer onderzoekt de Rekenkamer of de baten, lasten en balansmutaties tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de vastgestelde landsbegroting en met andere wettelijke regelingen en of zorg is gedragen voor een ordelijk en controleerbaar financieel beheer. Ten aanzien van de financiële verantwoording onderzoekt de Rekenkamer of deze het gevoerde financiële beheer deugdelijk weergeeft en of deze in overeenstemming met de Lv CV is opgesteld.

1.3 *Onderzoeksvragen*

Gelet op het voorgaande heeft de Rekenkamer om tot een gedegen oordeel te komen de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Zijn de baten, lasten en balansmutaties tot stand gekomen in overeenstemming met de landsbegroting en met de andere wettelijke regelingen?;

²³ artikel 85 lid 5

²⁴ artikel 50 lid 3

²⁵ artikel 51 lid 2

²⁶ artikel 51 lid 4

²⁷ artikel 22, leden 1, 2 en 3

2. Is zorg gedragen voor een ordelijk en controleerbaar financieel beheer?;
3. Is in de jaarrekening het gevoerde financieel beheer getrouw weergegeven?;
en
4. Is de jaarrekening overeenkomstig de in de Lv CV gegeven voorschriften opgesteld?

Ad 1 Totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming met de landsbegroting en andere wettelijke regelingen.

De Rekenkamer onderzoekt zoals voorgeschreven in de Lv ARC²⁸ of de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening in overeenstemming zijn met de vastgestelde begroting²⁹ en andere wettelijke regelingen.

Ad 2 Ordelijk en controleerbaar financieel beheer

Het financieel beheer is ordelijk als het is opgezet volgens adequate in de administratieve organisatie vastgelegde procedureregels en functioneert in overeenstemming met deze regels. Het financieel beheer is controleerbaar als de beheershandelingen duidelijk zijn vastgelegd opdat de organisatie goed kan functioneren en audits efficiënt kunnen worden uitgevoerd.

Ad 3 Getrouwe weergave van het financieel beheer – getrouwheid van de jaarrekening

De in de jaarrekening opgenomen informatie dient volgens de Lv CV³⁰ getrouw te zijn weergegeven. Dit houdt in dat de informatie betrouwbaar, aanvaardbaar en toereikend moet zijn, zodat de gebruiker van de jaarrekening een oordeel kan vormen van de financiële positie van het Land. De jaarrekening is getrouw als de weergegeven informatie juist, volledig en toereikend is toegelicht.

Ad 4 Opstellen van de jaarrekening overeenkomstig de Lv CV

De jaarrekening moet voldoen aan de eisen van de Lv CV. Een belangrijke bepaling in de Lv CV is dat de jaarrekening een afzonderlijk verslag dient te bevatten met in ieder geval een uiteenzetting over of en in hoeverre de in de begroting geformuleerde beleidsvoornemens zijn gerealiseerd en wat de kosten en effecten daarvan waren³¹.

1.4 *Gebruik maken van de werkzaamheden van de interne accountant van de overheid*

Op grond van de Lv ARC³² kan de Rekenkamer bij het uitoefenen van haar taak gebruik maken van de door de aangewezen accountant verrichte controles, onverminderd haar

²⁸ Artikel 22

²⁹ De begroting is vastgesteld in PB 2013 no. 113 van 23 december 2013

³⁰ artikel 21

³¹ artikel 33, tweede lid

³² artikel 24

bevoegdheid tot eigen onderzoek. Voor het onderzoek naar de jaarrekening heeft de Rekenkamer gebruik gemaakt van de bevindingen ter zake van de (aangewezen interne accountant) SOAB. Voorafgaand aan dit besluit heeft de Rekenkamer de planning en de uitvoering van de controle door de SOAB beoordeeld. Tevens is het controledossier geraadpleegd en zijn er gesprekken gevoerd met de controlerend accountant. De controle van de SOAB is gericht op het geven van een oordeel over de rechtmatigheid en getrouwheid. Rechtmatigheid heeft betrekking op de vraag of de verplichtingen, de uitgaven en de ontvangsten in overeenstemming met de vastgestelde landsbegroting en met andere wettelijke regelingen tot stand zijn gekomen. Getrouwheid heeft betrekking op de vraag of de financiële informatie in de jaarrekening juist en volledig is en of deze toereikend is toegelicht.

De SOAB heeft de controle van de jaarrekening in twee stappen uitgevoerd, namelijk:

- onderzoek naar de opzet, het bestaan en de werking van de beheersingsmaatregelen die de juistheid en de rechtmatigheid van de verantwoorde lasten en de juistheid, de rechtmatigheid en de volledigheid van de verantwoorde baten moeten waarborgen; en
- afsluitende gegevensgerichte controle.

Ten aanzien van de oordeelsvorming maakt SOAB onderscheid in rechtmatigheid en getrouwheid. De strekking van de controleverklaring met betrekking tot de jaarrekening 2014 is wat betreft de rechtmatigheid afkeurend en wat betreft de getrouwheid een oordeelonthouding.

1.5 *Tijdigheid opstellen en controleren van de jaarrekening*

In de Lv CV³³ is bepaald dat de jaarrekening vóór 1 september van het jaar volgend op het jaar waar zij betrekking op heeft, door de Minister van Financiën dient te worden opgesteld. Artikel 50 van de Lv CV bepaalt dat de jaarrekening onmiddellijk nadat deze door de RvM is geaccordeerd aan de Rekenkamer en de SOAB gezonden dient te worden. De jaarrekening is op 27 augustus 2015 door de Minister van Financiën aan de Rekenkamer aangeboden. In de Lv CV³⁴ is bepaald dat de SOAB binnen een termijn van anderhalve maand haar verklaring en het daarbij behorende verslag na ontvangst van de jaarrekening naar de Minister van Financiën en de Rekenkamer dient te sturen.

³³ artikel 49

³⁴ artikel 50, tweede lid

De SOAB heeft op 8 maart 2016 naar aanleiding van de uitgevoerde werkzaamheden haar accountantsverslag en haar controleverklaring aan de Minister van Financiën aangeboden. De controleverklaring en het verslag heeft de Rekenkamer op 10 maart 2016 ontvangen.

1.6 Leeswijzer

In dit rapport komen achtereenvolgens aan de orde:

- De totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming met de landsbegroting en met de andere wettelijke regelingen (hoofdstuk 2);
- Ordelijk en controleerbaar financieel beheer (hoofdstuk 3);
- Getrouwe weergave in de jaarrekening van het gevoerde financieel beheer (hoofdstuk 4);
- Opstelling van de jaarrekening overeenkomstig de voorschriften in de Lv CV (hoofdstuk 5); en
- Aangetekend bezwaar tegen de jaarrekening door de Rekenkamer (hoofdstuk 6).

In hoofdstuk 7 zijn de aanbevelingen ter verbetering opgenomen. Dit rapport wordt afgesloten met een weergave van de reactie van het Ministerie en de Minister van Financiën op het conceptrapport. In de bijlagen zijn overzichten opgenomen van de begrotingsoverschrijdingen en -onderschrijdingen, de fouten en onzekerheden in de posten van de jaarrekening, afwijkingen ten opzichte van de comptabiliteitsvoorschriften, de tekortkomingen in de AO/IB, verbeterplannen versus de geconstateerde tekortkomingen alsmede een lijst met de gebruikte afkortingen.

2 TOTSTANDKOMING VAN DE VERPLICHTINGEN, DE UITGAVEN EN DE ONTVANGSTEN IN OVEREENSTEMMING MET DE VASTGESTELDE LANDSBEGROTING EN MET ANDERE WETTELIJKE BEPALINGEN

2.1 De begroting en begrotingswijzigingen

De begroting 2014 is op 23 december 2013 bij Landsverordening³⁵ vastgesteld. De Lv CV³⁶ bepaalt dat een wijziging van de begroting geschiedt bij of krachtens een landsverordening tot wijziging van die begroting of een landsverordening tot vaststelling van de jaarrekening. De indiening van wijziging van de begroting als bedoeld in het eerste lid, vindt plaats op drie vaste momenten in het jaar, gelijk met het aanbieden van de nota's zoals gesteld in artikel 42 eerste lid³⁷. Voor de begroting van 2014 waren deze momenten uiterlijk 15 mei, 15 augustus en 15 november 2014. De begroting 2014 is middels twee suppletoire begrotingswijzigingen op respectievelijk 19 november 2014³⁸ en 14 sept 2015³⁹ gewijzigd. Beide begrotingswijzigingen zijn tijdig door de regering ingediend op respectievelijk 15 mei en 14 november 2014. De tweede begrotingswijziging is pas in het daaropvolgend jaar, na het verstrijken van het boekjaar door de Staten geaccordeerd. De Rekenkamer stelde vast dat de bedragen die in de jaarrekening in de kolom begroting zijn opgenomen, niet aansluiten op de bedragen in de vastgestelde begroting inclusief de twee wijzigingen daarop. De begrote bedragen in de jaarrekening zijn lager dan de bedragen in de goedkeurende begroting. In tabel 1 zijn de verschillen zichtbaar gemaakt.

Tabel 1 – Begrotingscijfers in de Jaarrekening (bedragen in ANG)

	Vastgestelde begroting inclusief twee begrotingswijzigingen	Kolom begroting in de Jaarrekening	Vershil
Gewone Dienst, uitgaven	1.622.476.347	1.592.385.821	(30.090.526)
Gewone Dienst, inkomsten	1.623.176.447	1.620.448.095	(2.728.352)
Kapitaaldienst, uitgaven	420.264.466	291.483.099	(128.781.367)
Kapitaaldienst, inkomsten	730.083.609	572.251.022	(157.832.587)

De reden dat de begrote bedragen opgenomen in de jaarrekening lager zijn dan de bedragen conform de vastgestelde begroting inclusief de twee begrotingswijzigingen,

³⁵ PB 2013, no. 113

³⁶ artikel 46

³⁷ "Elk jaar biedt de minister van Financiën aan de Staten uiterlijk op 15 mei een nota aan waarin hij voorlopig verslag doet van het voorafgaande dienstjaar en van het lopende dienstjaar, uiterlijk op 15 augustus en vervolgens uiterlijk 15 november biedt hij een nota aan waarin hij voorlopig verslag doet van het lopende dienstjaar."

³⁸ PB 2014, no. 101

³⁹ PB 2015, no. 55

dient nog door het Ministerie van Financiën te worden uitgezocht en aan de Rekenkamer te worden doorgegeven.

De Lv CV bepaalt dat dreigende overschrijdingen van de bedragen opgenomen in de begroting met het oog op een strikt begrotingsbeleid zoveel mogelijk door passende en tijdige maatregelen dienen te worden voorkomen. Onder overschrijding wordt begrepen zowel lasten en investeringen die hoger, als baten die lager zijn dan in de begroting waren voorzien.

2.1.1 Gewone Dienst

In 2014 is de totale overschrijding van de begroting voor wat betreft de Gewone Dienst 63% minder dan in het boekjaar 2013. De begrote lasten zijn in 2014 met 85% minder overschreden in vergelijking tot 2013, terwijl de tegenvaller van de opbrengsten 30% minder is vergeleken met het boekjaar 2013. In tabel 2 is een overzicht gegeven van de overschrijdingen op de Gewone Dienst in de boekjaren 2013 en 2014. De overschrijdingen van de lasten komen met name voor bij het Ministerie van Verkeer Vervoer en Ruimtelijke Planning (hierna: VVRP) en bij het Ministerie van Financiën. Het achterblijven van de inkomsten op de begroting heeft zich voorgedaan bij de ministeries van (i) Justitie, (ii) Economische Ontwikkeling, (iii) Gezondheid, Milieu en Natuur en (iv) Financiën. Voor meer detailinformatie hierover wordt verwezen naar bijlage 1.

Tabel 2 - Totaal van de begrotingsoverschrijding Gewone Dienst in de Jaarrekening 2014 en 2013

Begrotingsoverschrijdingen Gewone Dienst	Overschrijding 2014	Overschrijding 2013	Relatie overschrijding 2014 t. o v 2013 in %
Meer lasten dan begroot	8,922,861.00	60,744,130.00	-85.3%
Minder opbrengsten dan begroot	28,842,221.00	41,188,231.00	-30.0%

2.1.2 Kapitaaldienst

In tegenstelling tot de Gewone Dienst zijn de overschrijdingen op de Kapitaaldienst in 2014 hoger dan in 2013. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen met het totaal van de overschrijdingen op de Kapitaaldienst in 2014 ten opzichte van het jaar 2013.

Tabel 3 - Totaal van de begrotingsoverschrijding Kapitaaldienst in de Jaarrekening 2014 en 2013

Begrotingsoverschrijdingen kapitaal Dienst	2014	2013	Relatie overschrijding 2014 t.o.v. 2013 in %
Meer lasten dan begroot	44.916.402	13.141.179	241,8%
Minder opbrengsten dan begroot	263.812.114	144.192.227	83,0%

De totale overschrijding op de kapitaaldienst is met ruim 96% toegenomen in 2014 ten opzichte van 2013. Dit is enerzijds het gevolg van een forse overschrijding van de begrote kapitaallasten in 2014 in vergelijking tot het boekjaar 2013 (ruim 242% hoger dan in 2013). De overschrijding is door de SOAB in hun rapport toegelicht als de vrijval van de in 2012 gevormde voor eventuele restitutie van de ontvangen gelden voortvloeiende uit de Belastingregeling voor het Koninkrijk (BRK). Ook de tegenvaller van de kapitaalopbrengsten is gestegen (83% hoger dan in 2013). Deze forse stijgingen hebben zich voornamelijk bij het Ministerie van Financiën voorgedaan (zie bijlage 1).

2.1.3 Begrotingsoverschrijding 2014

De begrote lasten op de Gewone Dienst en de Kapitaaldienst zijn in het boekjaar 2014 met 3% overschreden terwijl de begrote baten op de Gewone Dienst en de Kapitaaldienst een tegenvaller van 13% vertonen (zie tabel 4).

Tabel 4 – Begrotingsoverschrijding 2014 gewone- en kapitaaldienst

Begrotingsoverschrijding	Werkelijk 2014	Begroot 2014	Afwijking	Overschrijding	Onderschrijding
Baten gewone dienst	1.636.650.000	1.620.448.093	1,0%	28.842.221	45.044.127
Lasten gewone dienst	1.594.240.763	1.592.385.821	-0,1%	8.922.861	7.067.919
Saldo gewone dienst	42.409.237	28.062.272	51,1%		
Totale over-/ onderschrijding GD				37.765.082	52.112.046
Baten kapitaaldienst	309.597.817	572.251.022	-45,9%	263.812.114	1.158.909
Lasten kapitaaldienst	205.888.814	291.483.099	29,4%	44.916.402	130.510.687
Saldo kapitaaldienst	103.709.003	280.767.923	-63,1%		
Totale over-/ onderschrijding KD				308.728.516	131.669.596
			-11,9%		
Totale baten/ overschrijding baten	1.946.247.817	2.192.699.115		292.654.335	
Totale lasten/ overschrijding lasten	1.800.129.577	1.883.868.920		53.839.263	
Totale overschrijding lasten in procenten van de totale begrote lasten				3%	
Totale overschrijding baten in procenten van de begrote baten				13%	

In bijlage 1 is een specificatie gegeven van de overschrijdingen per ministerie/staatsorgaan. Uit deze specificatie blijkt dat de overschrijdingen voor wat betreft uitgaven Gewone Dienst voornamelijk bij de ministeries van VVRP en Financiën

voorkomen, terwijl de overschrijdingen van de kapitaallasten over het algemeen bij het Ministerie van Financiën voorkomen.

2.2 Handelen in overeenstemming met overige wettelijke bepalingen

De Rekenkamer heeft vastgesteld dat naast de begrotingsverordening ook bepaalde regels, procedures en richtlijnen ten aanzien van het verstrekken van subsidies, het aanvragen van offertes, het consultancybeleid, de afhandeling van facturen en de archivering van financiële bescheiden niet altijd worden nageleefd. Dit heeft ook geleid tot rechtmatigheidsfouten. Het totaal van de geconstateerde fouten ten aanzien van deze wettelijke verordeningen en regelgeving bedraagt ANG 56.918.013. Het totaal aan rechtmatigheidsfouten bedraagt ANG 403.411.611. In tabel 5 is gespecificeerd aangegeven waar deze fouten betrekking op hebben.

Tabel 5 – Specificatie rechtmatigheidsfouten

Nr.	Post/omschrijving oorzaak voor de rechtmatigheidsfouten	Bedrag in ANG
1	Bouwstructuren: Investerings in 2015 zijn verantwoord in 2014	8.139.813
2	Subsidie verstrekt zonder wettelijke grondslag	21.450.600
3	Overdrachten zonder rechtmatige onderliggende documenten	27.327.600
	Totaal lasten niet in overeenstemming met overige wet-en regelgeving	56.918.013
4	Begrotingsoverschrijdingen GD	37.765.082
5	Begrotingsoverschrijding KD	308.728.516
	Totaal begrotingsoverschijdingen	346.493.598
	Totaal rechtmatigheidsfouten	403.411.611

Op grond van bovenstaande bevindingen concludeert de Rekenkamer dat niet alle baten, lasten en de balansmutaties in overeenstemming met de landsbegroting en met overige relevante wettelijke regelingen tot stand zijn gekomen. De totale afwijking bedraagt minimaal ANG 403.4 miljoen: ANG 346.5 miljoen betreft afwijking ten aanzien van de begrotingsverordening en ANG 56.9 miljoen ten aanzien van overige verordeningen en regelgeving.

3 ORDELIJK EN CONTROLEERBAAR FINANCIËEL BEHEER

Onder financieel beheer verstaat de Rekenkamer informatie over het geheel van beslissingen, handelingen en regels ter sturing en verantwoording van de financiële stromen. Voorwaarden voor goed financieel beheer zijn 'ordelijkheid' en 'controleerbaarheid'. Het financieel beheer is ordelijk als het onder meer voldoet aan de volgende voorwaarden:

- De bevoegdheden tot het verrichten van financiële handelingen zijn vastgelegd in duidelijke regels en er wordt ook volgens deze regels gehandeld;
- Het financieel beheer voldoet aan de regels die gesteld zijn in de regelgeving.

Er is sprake van controleerbaar financieel beheer wanneer de beschikbare financiële informatie externe controleurs in staat stelt om op eenvoudige wijze de besluitvorming op elk gewenst moment te reconstrueren. Bij de analyse van het financieel beheer heeft de Rekenkamer zoals eerder aangegeven gebruik gemaakt van onder andere de bevindingen van de SOAB.

3.1 Bevindingen financieel beheer

Door de SOAB is in 2013 uitgebreid onderzoek gedaan naar de opzet, het bestaan en de werking van de beheersingsmaatregelen. Over haar bevindingen heeft de SOAB per ministerie gerapporteerd in afzonderlijke Management Letters (hierna: MLs). De SOAB heeft in deze MLs over een totaal van rond de 200 tekortkomingen in het financieel beheer gerapporteerd (gemiddeld meer dan 20 per ministerie). In het kader van de controle van de jaarrekening 2014 is de SOAB nagegaan of de tekortkomingen vermeld in de MLs 2013 nog steeds voorkwamen. Omdat dit het geval was heeft de SOAB voor 2014 geen 'nieuwe' MLs opgesteld.

3.1.1 Tekortkomingen financieel beheer

Uit de bevindingen van de SOAB valt te concluderen dat de kwaliteit van het financieel beheer in 2014 nog steeds niet ordelijk en controleerbaar was. De Rekenkamer wijst erop dat zolang dit onvoldoende is, de interne accountant de jaarrekening niet kan goedkeuren. In onderstaande tabel zijn de processen met het grootste financiële belang opgenomen waarvan het financieel beheer nog niet op orde is. Per proces is aangegeven wat het financiële belang is (absoluut en procentueel).

Tabel 6 Overzicht processen waarvan financieel beheer niet op orde is

Processen	Bedrag in Naf x 1 miljoen	Aandeel in de totale lasten/ opbrengsten
Personeelslasten	429,600,000	27%
Overige goederen en diensten	226,500,000	14%
Inkomensoverdrachten	68,300,000	4%
Onderstandsverlening	41,600,000	3%
Totaal	766,000,000	48%
Totale lasten	1,594,200,000	
Belastingopbrengsten	1,392,500,000	85%
Overige opbrengsten	177,400,000	11%
Totaal	1,569,900,000	96%
Totale baten	1,636,600,000	

De SOAB stelde vast dat de tekortkomingen in de interne beheersingsmaatregelen binnen de ministeries ten opzichte van 2013 niet significant zijn verbeterd. Op basis van de constatering van de SOAB is de Rekenkamer voor de jaarrekening 2014 uitgegaan van dezelfde tekortkomingen in het financieel beheer in 2014 als door SOAB is geconstateerd in het boekjaar 2013. Onderstaand is een recapitulatie opgenomen van deze tekortkomingen.

Algemeen

- De betrouwbaarheid van de gegevensverwerking in de financiële administratie (E-one) en de integriteit van de achterliggende gegevensbestanden zijn niet gewaarborgd;
- Er bestaat een tekort aan capaciteit en deskundigheid;
- Interne controleprocedures zijn ontoereikend;
- De interne controlefunctie is niet ingevuld en er is onvoldoende aandacht voor de interne controle.

Personeelslasten (proces personeelslasten)

- Van het totaal van 4.437 personeelsleden heeft de SOAB bij de controle van de personeelsbesluiten voor 1.947 personeelsleden (44%) geen aanstellings- en benoemingsbesluiten in de personeelsdossiers bij het Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening aangetroffen. Hierdoor kon de SOAB de rechtmatigheid, juistheid, volledigheid en tijdigheid van het personeelsbestand van het Land per 31 december 2014 niet vaststellen;
- Er is geen administratieve procedure die de volledige registratie van de raadsbeslissingen, aanstellingsbesluiten en ministeriële beschikkingen waarborgt; en
- Intern is niet vastgesteld dat de brieven waar de medewerkers een aanbod in zijn gedaan voor een functie binnen de overheid en de salarisadministratie overeenkomstig de aanstellingsbesluiten zijn.

Inkoopproces (proces overige goederen en diensten)

- Het mandaatregister is niet actueel en een actuele parafenlijst ontbreekt;
- De procedures met betrekking tot het proces 'Aangaan financiële verplichtingen' worden niet nageleefd;
- De procedures en richtlijnen met betrekking tot het aanvragen van offertes worden niet nageleefd;
- De procedures en richtlijnen met betrekking tot het consultancybeleid worden niet nageleefd;
- De procedures en richtlijnen met betrekking tot het archiveren van financiële bescheiden worden niet nageleefd.

Proces van subsidieverstrekking (proces inkomensoverdrachten)

- De procedures en richtlijnen met betrekking tot de beoordeling en toekenning, de betaling, de afrekening en de registratie van subsidies ontbreken;
- Ondertekende ministeriële beschikkingen ontbreken;
- De programma's van eisen zijn onvoldoende actueel en de eisen zijn onvoldoende meetbaar geformuleerd;
- De controle op de doelmatige besteding van de subsidies ontbreekt;
- De formele jaarlijkse afrekening en sanctiebeleid ontbreekt.

Opbrengsten (proces belastingopbrengsten)

- (Actuele) procedures en richtlijnen voor diverse opbrengsten ontbreken; en
- De volledigheid van de opbrengsten is niet vast te stellen.

Verslaggeving

- (Tussentijdse) informatie over de realisatie van de beleidsvoornemens is niet beschikbaar;
- (Tussentijdse) informatie over de oorzaken van de verschillen tussen de begrote en de gerealiseerde baten en lasten per ministerie of staatsorgaan per functie op het niveau van economische categorieën is niet beschikbaar.

In bijlage 4 is een uitgebreidere specificatie gegeven van deze tekortkomingen in de AO/IB.

Als gevolg van de vele tekortkomingen in de AO/IB bestaan er veel onzekerheden over de juistheid en de volledigheid van de verantwoorde baten en lasten. Mede als gevolg hiervan kon de SOAB geen goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2014 geven. De SOAB heeft een verklaring van oordeelonthouding gegeven ten aanzien van de getrouwheid en een afkeurende verklaring ten aanzien van de rechtmatigheid.

3.1.2 Tekortkomingen overige bepalingen Lv CV

Artikel 42, lid 1 van de Lv CV bepaalt dat de Minister van Financiën elk jaar de Staten:

- uiterlijk op 15 mei een nota aanbiedt waarin hij voorlopig verslag doet van het voorafgaande dienstjaar en van het lopende dienstjaar;
- uiterlijk op 15 augustus en 15 november een nota aanbiedt waarin hij voorlopig verslag doet van het lopende dienstjaar.

Volgens artikel 42, lid 2 omvatten deze nota's:

- een overzicht van de wijzigingen die door de regering in de opgestelde ramingen noodzakelijk worden geacht, alsmede van de consequenties die deze wijzigingen naar haar verwachting voor het saldo van de baten en lasten, de meerjarenbegroting en 's Lands financiën zullen hebben;
- een verslag aangaande de rechtshandelingen die op grond van artikel 44 tot stand zijn gekomen. Het gaat hierbij om het lenen van geld door/aan het Land, borgstellingen voor financiële verplichtingen van een derde, de (mede)oprichting van privaatrechtelijke rechtspersonen en (mede)verwerving/vervreemding van aandelen in privaatrechtelijke rechtspersonen.

Artikel 18 van de Rijkswet van 7 juli 2010, houdende regels voor het financieel toezicht op de landen Curaçao en Sint Maarten (Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten) bepaalt dat de besturen uiterlijk zes weken na afloop van ieder kwartaal een uitvoeringsrapportage versturen naar het College Financieel Toezicht (hierna: CFT) en aan de Staten. De uitvoeringsrapportages voor het CFT worden als nota's, zoals bedoeld in artikel 42 van de Lv CV, aan de Staten gezonden. Over 2014 zijn vier uitvoeringsrapportages opgesteld en aan de Staten aangeboden. In deze rapportages wordt geen informatie verstrekt over (de oorzaken van) de verschillen tussen de begrote en de gerealiseerde baten en lasten per ministerie of staatsorgaan. Ten behoeve van de controle door de Staten op de uitvoering van het beleid en de begroting is deze informatie nodig. Als deze informatie ontbreekt kunnen de Staten hun controlerende taak niet goed uitvoeren. De Lv CV meldt dat bij ministeriële beschikking met algemene werking kan worden bepaald welke andere elementen naast het bepaalde in het tweede lid tenminste in een nota als bedoeld in het eerste lid moeten worden opgenomen⁴⁰. De Rekenkamer stelde vast dat deze ministeriële beschikking niet bestaat. In een dergelijke beschikking kan de informatie over de verschillen tussen de begrote en de gerealiseerde baten en lasten worden opgenomen zodat de Staten hier gebruik van kunnen maken bij het uitoefenen van hun toezichtfunctie.

⁴⁰ artikel 42, lid 3

3.1.3 Tekortkoming ten aanzien van het voorgeschreven mandaatregister

Voor een doelmatige uitvoering van de begroting machtigt de verantwoordelijke minister functionarissen om namens hem financiële verplichtingen aan te gaan. Om het voor derden inzichtelijk te maken welke personen bevoegd zijn financiële verplichtingen aan te gaan schrijft de Lv Cv⁴¹ voor dat een (mandaat)register wordt gepubliceerd waarin staat opgenomen welke personen bevoegd zijn om namens de minister verplichtingen aan te gaan. Een goed werkend mandaatregister zorgt ervoor dat derden gemakkelijk kunnen nagaan of de betreffende persoon bevoegd is tot het aangaan van de financiële verplichting. In november 2016 heeft de Rekenkamer een rapport⁴² uitgebracht over de naleving in 2014 en 2015 van de bepalingen over het register zoals is voorgeschreven in de Lv CV.

In bovengenoemd rapport heeft de Rekenkamer op grond van haar bevindingen geconcludeerd dat:

- het register onvoldoende zorgvuldig actueel wordt gehouden;
- het register niet in overeenstemming met de Lv CV is gepubliceerd;
- niet alle financiële verplichtingen in overeenstemming met de gegeven bevoegdheden zijn aangegaan.

De Rekenkamer is van oordeel dat in 2014 sprake was van ernstig falend financieel beheer. Als gevolg hiervan bevat de jaarrekening veel fouten en onzekerheden. Het gevolg hiervan is dat de Staten niet over betrouwbare informatie kunnen beschikken en daardoor de uitvoering van het beleid door de regering niet goed kunnen beoordelen.

⁴¹ artikelen 39 en 40

⁴² Rapport ARC 2016 – 03; d.d. 10 november 2016

4 GETROUWE WEERGAVE IN DE JAARREKENING VAN HET GEVOERDE FINANCIËEL BEHEER

4.1 Fouten en onzekerheden in de jaarrekening

De jaarrekening bevat getrouwheidsfouten tot een bedrag van ANG 25.240.637 en onzekerheden tot een bedrag van ANG 3.426.614.479. Ten opzichte van het jaar 2013 is het aantal getrouwheidsfouten afgenomen met 24%. De onzekerheden zijn echter met 48% toegenomen (zie onderstaand tabel 7).

Tabel 7 Vergelijkende cijfer getrouwheidsfouten 2014 v/s 2013

Fouten	2014	2013	Vershil	in %
Getrouwheidsfouten	25,240,637	33,200,410	(7,959,773)	-24%
Onzekerheden	3,426,614,479	2,308,596,355	1,118,018,124	48%

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van alle geconstateerde fouten en onzekerheden in de jaarrekening.

4.2 Fouten in de Jaarrekening

De fouten in de jaarrekening betreffen voornamelijk onjuiste waardering van materiele vaste activa, vorderingen en leningen en het niet opnemen van bepaalde baten en lasten. Het gaat om fouten die corrigeerbaar zijn. De interne accountant (SOAB) geeft aan dat zij de fouten heeft opgenomen in het accountantsverslag welke zij op 11 december 2015 aan de Minister van Financiën heeft aangeboden. Volgens de interne accountant heeft het Ministerie van Financiën aangegeven dat de fouten niet gecorrigeerd kunnen worden omdat de jaarrekening reeds door de RvM is geaccordeerd. De Rekenkamer is van mening dat na de controle van de jaarrekening door de interne accountant het Ministerie van Financiën de fouten dient te corrigeren. Vervolgens dient een aangepaste jaarrekening vergezeld van de verklaring van de accountant aan de RvM te worden aangeboden. Dit voorkomt dat fouten in de jaarrekening worden gehandhaafd waardoor gebruikers van de jaarrekening, waaronder de Staten, geen goed beeld krijgen van de werkelijke inkomsten en uitgaven en de financiële positie van het Land.

4.3 Onzekerheden in de jaarrekening

De onzekerheden zijn voornamelijk te wijten aan ontbrekende documenten. Voor diverse van de posten in de jaarrekening zijn de onderliggende documenten niet beschikbaar. Van het totaalbedrag van ANG 3.426.614.479 heeft ruim 55% betrekking op onzekerheden in de baten en lastenrekening en 45% op posten in de

balans (zie onderstaande tabel 8). Dus het merendeel van de onzekerheden is veroorzaakt door ontbrekende documenten ter staving van de mutaties op de baten en lasten.

Tabel 8 Overzicht jaarrekeningposten met onzekerheden

Balans	Bedrag onzekerheid		Recapitulatie staat (staat van baten en lasten)	Bedrag onzekerheid	
Materiele vaste activa	522,717,636		Beloning personeel	114,612,511	
Financiële vaste activa	686,844,654		Verbruik goederen en diensten	n.t.k	
Vorraden	1,068,280		Subsidies	38,027,900	
Vorderingen	123,128,149		Overdrachten	159,538,744	
Eigenvermogen	126,700,000		Sociale zekerheid	41,600,000	
Voorzeningen	19,791,234		Belastingen	1,392,511,916	
Kortlopende schulden	74,563,051		Schenken	15,879,155	
	1,554,813,004	45%	Andere inkomsten	109,631,249	
				1,871,801,475	55%
Totaal bedrag onzekerheid	3,426,614,479				

In bijlage 2 is een uitgebreidere specificatie van de onzekerheden opgenomen.

4.4 Toereikendheid van de toelichting

4.4.1 Gewone Dienst

In de Lv CV⁴³ is voorgeschreven dat in de baten en lastenrekening de geraamde bedragen volgens de voor het betreffende dienstjaar al dan niet gewijzigd vastgestelde begroting worden opgenomen. Tevens de realisatie daarvan gedurende het dienstjaar alsmede de realisatie van het voorafgaande dienstjaar. In de Lv CV is geen nadere toelichting van de verschillen tussen de begroting en de werkelijke uitkomsten voorgeschreven. Een nadere toelichting op de cijfers van het Beleidsdeel Gewone Dienst is wenselijk zodat de lezer van de jaarrekening informatie kan krijgen over de uitputting van de begroting in relatie tot de realisatie van de beleidsvoornemens.

4.4.2 Realisatie van de beleidsvoornemens

In de Lv CV⁴⁴ is ten aanzien van het verslag bepaald dat daarin in ieder geval een uiteenzetting wordt gegeven of en in hoeverre beleidsvoornemens voor het betreffende dienstjaar die van tevoren waren geformuleerd, zijn gerealiseerd. In deze verordening is niet aangegeven welke beleidsinformatie en in welke vorm, zoals bijvoorbeeld in de vorm van prestatie-indicatoren, in het jaarverslag verstrekt dient te worden. De Rekenkamer is nagegaan of en in hoeverre in het jaarverslag informatie is gegeven over de realisatie van de beleidsvoornemens. Het gaat hier om de vraag *'Hebben we bereikt wat we wilden bereiken'?*

⁴³ artikel 21 derde lid

⁴⁴ artikel 33, tweede lid

In het jaarverslag wordt deze vraag vertaald naar ‘Welke operationele doelstellingen zijn bereikt?’ Bij acht van de negen ministeries wordt de vraag niet concreet met een ‘ja’ of een ‘nee’ danwel gedeeltelijk beantwoord. Beschreven wordt wat de organisatie heeft gedaan, maar concreet wordt niet vermeld of hiermede de beleidsdoelstellingen zijn gerealiseerd. Het is moeilijk om deze vraag concreet te beantwoorden indien de doelstellingen niet SMART zijn geformuleerd. De Rekenkamer constateert bij alle ministeries dat de doelstellingen niet SMART geformuleerd zijn. Ter illustratie is in het hiernavolgende overzicht de formulering van een algemene doelstelling en de operationele doelstellingen door het Ministerie van Economische Ontwikkeling (hierna: MEO) zichtbaar gemaakt. Daarnaast is de tekst van het jaarverslag waarin MEO de realisatie moet vermelden opgenomen.

Ministerie van Economische Ontwikkeling

Algemene Doelstelling:

Het bevorderen van Macro economische stabiliteit.

Operationele doelstellingen:

Macro – en micro economische modellen die aansluiten op de lokale economische realiteit ter monitoring van de economische ontwikkeling.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken? (H1 vraag)

Economische Modellen:

Om de economie en de sectorale ontwikkelingen te kunnen monitoren moet het ministerie instrumenten ontwikkelen. Een van oudsher gebruikt model is het “Curalyse” model. Voor het jaar 2014 is de upgradering van het model met Micro Macro Consultants (MMC) op locatie en via webinar uitgevoerd en is een meerjarige economische raming (baseline) gemaakt. Ook worden op continue basis analyses en projecties met behulp van het model “Curalyse” uitgebracht. De cijfers die uit het model worden verkregen over de stand van de economie, worden jaarlijks gepresenteerd aan de stakeholders in de zogenoemde “State of the Economy”.

Uit de formulering van de doelstelling is niet duidelijk en eenduidig beschreven hoeveel modellen moeten worden ontwikkeld en ook niet waaraan deze modellen moeten voldoen om aan te sluiten op de lokale economische realiteiten en om de economische ontwikkeling te monitoren. Het is dan ook moeilijk om achteraf te oordelen of het ‘Curalyse model’ vermeld in het jaarverslag aan de voorgenomen doelstelling van MEO heeft voldaan.

4.4.3 Model J – Opgelegde belastingaanslagen⁴⁵

Volgens de toelichting bij de staat Model J wordt in dit overzicht de in het afgelopen dienstjaar en de daaraan voorafgaande dienstjaren opgelegde aanslagen opgenomen.

⁴⁵ Overzicht ex artikel 30 onder c. van de Lv CV

De totalen van de staat Model J zijn:

Opgelegde belasting-aanslagen	Betalingen/ Belasting- vermindering	Saldo 2002 t/m 2014	Vermoedelijke toekomstige ontvangsten
4.069.375.000	2.436.309.000	1.633.066.000	569.894.000

De toelichting bij het model vermeldt niet op welke jaren de bedragen in de kolommen 'Opgelegde belastingaanslagen' en 'Betalingen/Belastingvermindering' betrekking hebben. De omschrijving van de kolom 'Saldo 2002 t/m 2014' suggereert dat de informatie in de staat Model J betrekking heeft op de dienstjaren 2002 tot en met 2014. Gezien de in de staat vermelde bedragen lijkt dit onwaarschijnlijk. Volgens de staat Model J bedraagt het saldo van het totaal van de opgelegde aanslagen en de betalingen/verminderingen ANG 1,6 miljard. Van dit bedrag wordt volgens de staat Model J vermoedelijk ANG 570 miljoen in de toekomst ontvangen. In de toelichting bij de staat is enkel vermeld dat de Ontvanger bij het opstellen van de staat Model J aandacht heeft besteed aan het project 'Tax Compliance'. Een nadere toelichting op de bedragen in de kolom 'Vermoedelijke toekomstige ontvangsten' ontbreekt.

De Rekenkamer concludeert dat:

- de omschrijving van de kolommen onduidelijk en verwarrend is; en
- de toelichting bij de staat Model J ontoereikend is.

De jaarrekening geeft geen getrouw beeld van de financiële positie en de baten en lasten omdat de jaarrekening te veel fouten en onzekerheden bevat en de informatiewaarde van de jaarrekening en het jaarverslag onvoldoende is. Als gevolg hiervan kan de lezer van de jaarrekening zich daarover geen verantwoord beeld vormen.

5 OPSTELLING JAARREKENING CONFORM DE VOORSCHRIFTEN

In hoofdstuk 4 van de Lv CV is voorgeschreven uit welke onderdelen de jaarrekening moet bestaan en welke informatie de jaarrekening moet bevatten. De voorschriften schrijven ook voor waar de jaarrekening een toelichting op moet geven en waar het inzicht in moet verschaffen. De Rekenkamer constateert dat de inrichting van de jaarrekening op de voorschriften aansluit. Er wordt echter niet op alle voorgeschreven aspecten toelichting gegeven danwel inzicht verschaft in overeenstemming met de comptabiliteitsvoorschriften. In bijlage 3 is een opsomming gegeven van de aspecten waar de jaarrekening geen toelichting op en/of inzicht conform de Lv CV heeft verschaft.

Het betreft in hoofdlijnen de volgende aspecten:

- de jaarrekening geeft geen informatie over de financiële positie en de baten en lasten van de collectieve sector;
- er zijn geen afzonderlijke specificaties in de jaarrekening opgenomen van dat deel van het eigen vermogen en voorzieningen dat naar verwachting binnen een jaar zal worden aangewend;
- de jaarrekening geeft geen inzicht in de begrotingsoverschrijdingen -en onderschrijdingen;
- de toelichting op de baten en lasten is summier en een toelichting op het beleidsdeel ontbreekt;
- het verslag behorende tot de jaarrekening bevat geen uiteenzetting van of en in hoeverre beleidsvoornemens die tevoren met betrekking tot het betreffende dienstjaar waren geformuleerd, zijn gerealiseerd.

De Rekenkamer is van oordeel dat de jaarrekening 2014 wat betreft de inrichting wel, maar wat betreft het vereiste inzicht niet voldoet aan de eisen en normen die aan een jaarrekening volgens de wet worden gesteld.

6 BEZWAAR VAN DE ALGEMENE REKENKAMER TEGEN DE JAARREKENING

Uit het onderzoek naar de jaarrekening 2014 constateert de Rekenkamer dat door de tekortkomingen in het financieel beheer de informatie in de jaarrekening over de balansposten, de posten van de Gewone Dienst en de Kapitaaldienst niet betrouwbaar is. Er is sprake van rechtmatigheidsfouten en -onzekerheden in de jaarrekening waaronder omvangrijke begrotingsoverschrijdingen tevens onvoldoende worden toegelicht. Daarnaast bestaan er onzekerheden als gevolg van het ontbreken van informatie die nodig is om de jaarrekening te kunnen controleren. De Rekenkamer is van oordeel dat het ontbreken van informatie (zoals onderliggende documenten, specificaties en onderbouwingen) vermijdbaar en verwijtbaar is. De meeste fouten en onzekerheden zijn naar het oordeel van de Rekenkamer eenvoudig op te lossen.

De tekortkomingen in het financieel beheer die als oorzaak dienen voor de fouten en onzekerheden in de jaarrekening, zijn reeds in voorgaande jaren door zowel de interne accountant als door de Rekenkamer aangekaart. De Rekenkamer heeft in het rapport bij de jaarrekening 2013 aangekondigd dat zij bij de volgende jaarrekening formeel bezwaar zou maken indien geen duidelijke verbetering optreedt of indien de regering geen verbeterplan vaststelt om de oorzaken voor deze fouten en onzekerheden weg te nemen. Er is noch verbetering opgetreden noch heeft de regering een verbeterplan vastgesteld. Daarom heeft de Rekenkamer door tussenkomst van de RvM de Minister van Financiën op 15 juni 2016⁴⁶ in kennis gesteld van haar voornemen om bezwaar te maken tegen de jaarrekening 2014. In haar schrijven heeft de Rekenkamer de minister ingelicht dat de regering het bezwaar kan wegnemen indien zij een SMART C⁴⁷ geformuleerd plan van aanpak aan de Rekenkamer aanbiedt voor het verbeteren van het financieel beheer. In de bijlage van haar bezwaarbrieven heeft de Rekenkamer diverse aanbevelingen gedaan voor het verbeteren van het financieel beheer. De Minister van Financiën heeft bij brief van 25 juli 2016⁴⁸ gereageerd op het bezwaar. In deze brief heeft de minister de Rekenkamer ingelicht over de diverse projecten die door de regering in gang zijn gezet om het financieel beheer te verbeteren. Aangezien de Rekenkamer uit de reactie van de minister niet voldoende zekerheid kreeg dat fouten en onzekerheden in de jaarrekening worden weggewerkt alsmede het financieel beheer wordt verbeterd, heeft de Rekenkamer besloten het bezwaar te handhaven. Naar aanleiding hiervan heeft de Rekenkamer op 11 oktober 2016 een bespreking gehad met de Minister van Financiën. Tevens heeft de Rekenkamer op dezelfde datum de minister schriftelijk⁴⁹ door tussenkomst van de RvM in kennis gesteld van haar beslissing om het bezwaar te handhaven.

⁴⁶ Bij brief nr. 046-16.

⁴⁷ Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden en Consistent.

⁴⁸ Brief nr. 2016/023902

⁴⁹ Brief nr. 081-16

Op 14 november 2016 is de Rekenkamer door de sectordirecteur Financieel Beleid en Begrotingsbeheer schriftelijk geïnformeerd dat het Ministerie van Financiën met een gezamenlijke aanpak van alle ministeries zal komen en hiervoor meer tijd nodig heeft om de verschillende acties die zijn ondernomen, te inventariseren.

Bij brief van 21 december 2016 heeft de Rekenkamer een plan van aanpak van de RvM ontvangen. Inmiddels had de Rekenkamer de Staten op 1 december 2016⁵⁰ reeds op de hoogte gesteld van haar bezwaar tegen de jaarrekening met de onderbouwing daarvan en het reeds doorlopen proces. Derhalve heeft de Rekenkamer de RvM op 7 februari 2017 geadviseerd om het plan van 21 december 2016 als aanvullende toelichting op de jaarrekening aan de Staten, aan te bieden met vermelding van de wijze van bewaking van de voortgang van de uitvoering van het plan.

De Rekenkamer heeft het plan van aanpak doorgenomen en afgezet tegen de tekortkomingen geconstateerd in het financieel beheer. Daarbij heeft de Rekenkamer beoordeeld of de plannen SMART C zijn geformuleerd, per wanneer deze zullen worden afgerond en of de plannen kunnen bijdragen aan het wegwerken van de tekortkomingen in het financieel beheer. In bijlage 5 is een samenvatting van de plannen versus de tekortkomingen opgenomen. In de laatste kolom heeft de Rekenkamer haar mening over de voorgestelde maatregel opgenomen. Samenvattend is de Rekenkamer van mening dat:

- de voorgestelde maatregelen over het algemeen niet aan het SMART C-principe voldoen. Niet alle maatregelen geven eenduidig aan welke actie zal worden ondernomen. Achteraf kan niet beoordeeld worden of de actie inderdaad is uitgevoerd. Hierdoor is zowel de status, de voortgang als de realisatie daarvan moeilijk te bewaken;
- niet voor alle maatregelen een realisatiedatum is vermeld;
- bij de meeste maatregelen eind 2017 als einddatum is vermeld. Gezien de uit te voeren acties lijkt eind 2017 niet realistisch om al deze acties af te ronden. Door het ontbreken van informatie over de voortgang van de in te voeren maatregelen kan de Rekenkamer niet beoordelen of de streefdatum vermeld in de plannen op dit moment nog haalbaar is;
- in het plan van aanpak steeds verwezen wordt naar een verbetertraject met SOAB als oplossing voor diverse knelpunten. De Rekenkamer beschikt niet over informatie aangaande de inhoud en status van dit verbetertraject. Hierdoor kan de Rekenkamer niet beoordelen of dit traject inderdaad zal bijdragen tot het wegwerken van de knelpunten;
- niet alle ministeries acties hebben ondernomen om de maatregelen te implementeren. Bepaalde maatregelen zijn hierdoor niet ingevoerd;

⁵⁰ Brief nr. 113-16

- de Rekenkamer niet overtuigd is dat bepaalde door de ministeries voorgestelde maatregelen inderdaad zullen bijdragen tot het wegwerken van de tekortkomingen. Dit gezien de voorgestelde maatregelen niet realistisch haalbaar lijken te zijn of niet passend zijn. De Rekenkamer is niet op de hoogte van de stand van zaken inzake de implementatie van de maatregelen. Door het Ministerie van Financiën is niet zoals door de Rekenkamer in haar brief van 7 februari 2017 voorgesteld om de voortgang van het plan van aanpak per ministerie integraal op te nemen in de per kwartaal uit te brengen uitvoeringsrapportage.
- in het plan is aangegeven dat bepaalde maatregelen inmiddels zijn doorgevoerd. De toereikendheid van deze maatregelen wordt in een volgend onderzoek door de Rekenkamer onderzocht.

Het bezwaar van de Rekenkamer is ook gebaseerd op de getrouwheidsfouten in de jaarrekening die niet gecorrigeerd worden. De regering is in haar reactie aan de Rekenkamer niet ingegaan op de fouten die gecorrigeerd moeten worden. Tot nu toe heeft de regering de Rekenkamer niet ingelicht om welke redenen de fouten geconstateerd in de jaarrekening niet gecorrigeerd zijn. Na de controle van de jaarrekening door de interne accountant en de Rekenkamer dienen de fouten zoveel mogelijk te worden gecorrigeerd zodat de Staten een beter beeld kan krijgen van de werkelijke cijfers.

Gelet op bovengenoemde redenen kan de Rekenkamer het door haar aangetekende bezwaar niet opheffen.

7 AANBEVELINGEN

De Rekenkamer beveelt de Staten aan om alvorens de jaarrekening goed te keuren de volgende stappen te ondernemen.

7.1 *Betreffende de tekortkomingen in het financieel beheer:*

1. De regering ter verantwoording roepen om uit te leggen hoe de regering de tekortkomingen zal wegwerken. Daarvoor zullen de reeds opgestelde verbeterplannen SMART C moeten worden gemaakt zodat de realisatie van deze plannen achteraf kan worden beoordeeld. De plannen moeten worden voorzien van de beoordeling van de Minister van Financiën op onder andere onderlinge samenhang, realiteitsgehalte, prioritering, eenduidigheid en accordering door de RvM.
2. Van de regering eisen dat zij periodiek aan de Staten rapporteert over de voortgang van de uitvoering van de plannen. De rapportage van de voortgang dient voorzien te worden van een oordeel van een onafhankelijk orgaan dat niet betrokken is bij de uitvoering van de plannen.
3. Van de Minister van Financiën eisen dat hij in het kader van zijn rol met betrekking tot (i) het toezicht op de uitvoering van de begroting⁵¹, (ii) de toetsing aan het algemene financiële beleid⁵² en (iii) het toezicht op de inrichting van de financiële en andere administraties van het Land alsmede de wijze waarop de administraties worden gevoerd⁵³, zorgdraagt dat hij de beschikking heeft over de MLs die de SOAB over de andere ministeries heeft uitgebracht. Idealiter worden de ministers tijdens het boekjaar door de SOAB via de MLs geïnformeerd over de bevindingen naar aanleiding van de controle. Het gaat hierbij om zaken die betrekking hebben op het financieel beheer en de bedrijfsvoering en de financiële risico's die daarmee verband houden. Wanneer de ministers tijdig op de hoogte zijn van bestaande financiële risico's dan hebben de ministers de mogelijkheid om tijdig corrigerende maatregelen te treffen.

7.2 *Betreffende de uitvoering van de begroting:*

4. Van de Minister van Financiën eisen dat hij tijdig op de hoogte wordt gesteld van dreigende overschrijdingen door:
 - a. de controllers bij de verschillende ministeries maandelijks aan hun minister te laten rapporteren over de uitvoering van de begroting en aan te laten geven voor welke posten overschrijdingen dreigen;

⁵¹ artikel 41, tweede lid

⁵² artikel 41, derde lid

⁵³ artikel 41, vijfde lid

- b. de ministers vervolgens maandelijks de uitputting van de begroting te laten rapporteren aan de Minister van Financiën.

7.3 *Betreffende de rapportage over de realisatie van beleidsvoornemens:*

5. De Staten dienen van de regering te eisen dat in de uitvoeringsrapportage meer inhoud wordt gegeven aan het rapporteren over:
 - a. de realisatie van de beleidsvoornemens zoals die in het regeerprogramma zijn verwoord. Om het aantal rapportages te beperken wordt aanbevolen om de rapportages van de controllers te combineren met het schriftelijke verslag dat de secretarissen-generaal uitbrengen aan de minister over de werkzaamheden, het gevoerde beleid en de doelmatigheid en doeltreffendheid van de werkzaamheden alsmede de werkwijze van het ministerie (Landsverordening Ambtelijke Bestuurlijke Organisatie, A.B. 2010 no. 87 letter k);
 - b. de oorzaken van de verschillen tussen de begrote en de gerealiseerde baten en lasten per ministerie of staatsorgaan op het niveau van economische categorieën per functie.

7.4 *Betreffende de jaarrekening:*

6. De Minister van Financiën op te dragen om:
 - a. wat betreft de toereikendheid van de jaarrekening in overeenstemming met de Lv CV te handelen. Daartoe dient de minister zorg te dragen voor een betrouwbare onderbouwing van de verschillende getroffen voorzieningen;
 - b. in overeenstemming met de geldende wet- en regelgeving zoals de Lv CV, de Subsidieverordening, interne procedures en richtlijnen te handelen.
7. De RvM op te dragen om de procedure voor het aanbieden van de jaarrekening aan de Staten dusdanig te wijzigen dat de correcties voorgesteld door de interne accountant en de Rekenkamer door het Ministerie van Financiën kritisch worden beoordeeld. Indien er geen grondige reden is voor het niet verwerken van de correcties dient het Ministerie van Financiën deze correcties door te voeren. Dit dient te geschieden alvorens de jaarrekening door de RvM wordt geaccordeerd en aan de Staten wordt aangeboden. Hierdoor zullen de Staten en overige gebruikers van de jaarrekening een goed beeld kunnen krijgen van de werkelijke financiële positie en de baten en lasten over het betreffende jaar.

8 REACTIE VAN HET MINISTERIE VAN FINANCIËN EN DE MINISTER VAN FINANCIËN

In het kader van de procedure van hoor en wederhoor heeft de Rekenkamer op 7 november 2017 het conceptrapport aan zowel de Minister van Financiën als de Secretaris Generaal (SG) van het Ministerie van Financiën aangeboden. Aan hen is gevraagd om binnen één week op het concept te reageren. Op 22 november 2017 heeft de SG twee weken uitstel verzocht aan de Rekenkamer voor het indienen van hun reactie. Op verzoek van de SG heeft de Rekenkamer de reactietermijn voor het Ministerie van Financiën verlengd met nog een week tot 29 november 2017. In totaal heeft het ministerie drie weken de tijd gehad voor het indienen van een reactie. Desondanks heeft de Rekenkamer geen reactie ontvangen van het ministerie.

Ook van de Minister van Financiën is geen reactie ontvangen op het conceptrapport. Gezien het feit dat de Rekenkamer noch van de Minister van Financiën noch van het Ministerie van Financiën een reactie op het conceptverslag heeft ontvangen, concludeert de Rekenkamer dat de minister en het ministerie zich met de inhoud van het rapport kunnen verenigen.

BIJLAGEN
Bijlage 1 Begrotingoverschrijdingen en -onderschrijdingen 2014 t.o.v. 2013

Uitgaven Gewone Dienst 2014					Uitgaven Gewone Dienst 2013			
Beschrijving	Begroting (BA)	Rekening	Overschrijding	Onderschrijding	Begroting (BA)	Rekening	Overschrijding	Onderschrijding
10 Staatsorganen en ov.Alg.Org.	52.223.917	51.763.172		460.745	50.443.416	49.757.848	-1.316.451	2.002.018
11 Algemene Zaken	57.513.230	56.886.270	-792	627.752	46.148.378	43.909.422	-2.110.946	4.349.902
12 Bestuur, Planning en Dienstver	172.878.231	171.967.609		910.622	191.124.426	182.358.746	-509.073	9.274.753
13 Justitie	225.274.758	224.761.819		512.939	235.121.208	226.124.150	-2.463.644	11.460.702
14 Verkeer, Vervoer en Ruimt.plan	83.437.056	83.133.737	-1.641.536	1.944.855	79.032.443	83.253.674	-22.660.906	18.439.675
15 Economische Ontwikkeling	46.769.313	46.765.956		3.357	48.577.388	45.759.192	-132.109	2.950.305
16 Onderwijs, Wetens.Cult.& Sport	355.867.288	355.867.288			341.216.099	353.105.751	-21.439.409	9.549.757
17 Sociale Ontw.Arbeid & Welzijn	110.354.550	109.787.141		567.409	158.670.555	133.568.870	-330.178	25.431.863
18 Gezondheid, Milieu & Natuur	327.478.132	327.158.485		319.647	305.115.918	307.347.928	-9.492.688	7.260.678
19 Financien	160.589.346	166.149.286	-7.280.533	1.720.593	172.672.553	156.356.647	-288.726	16.604.632
Totaal Ministeries	1.592.385.821	1.594.240.763	-8.922.861	7.067.919	1.628.122.384	1.581.542.228	-60.744.130	107.324.285
Saldo Winst		42.409.237			33.036.139	120.886.513		
Niet in te delen uitg./ink.	28.062.271							
Totaal	1.620.448.092	1.636.650.000	-8.922.861	7.067.919	1.661.158.523	1.702.428.741	-60.744.130	107.324.285
Inkomsten Gewone Dienst 2014					Inkomsten Gewone Dienst 2013			
Beschrijving	Begroting (BA)	Rekening	Overschrijding	Onderschrijding	Begroting (BA)	Rekening	Overschrijding	Onderschrijding
10 Staatsorganen en ov.Alg.Org.	-9.544.381	-9.544.381			-11.721.050	-9.425.710	-2.352.141	56.801
11 Algemene Zaken	-1.998.511	-1.998.511			-16.865.495	-17.641.819	-356.481	1.132.805
12 Bestuur, Planning en Dienstver	-6.581.730	-6.581.730			-8.289.936	-6.031.723	-2.409.763	151.550
13 Justitie	-20.184.336	-16.970.581	-3.213.755		-19.184.635	-13.093.894	-6.240.151	149.410
14 Verkeer, Vervoer en Ruimt.plan	-31.541.261	-31.562.885	-127.726	149.350	-49.132.902	-53.854.233	-3.543.801	8.265.132
15 Economische Ontwikkeling	-31.489.924	-14.054.906	-17.435.018			-1.563.010		1.563.010
16 Onderwijs, Wetens.Cult.& Sport	-8.547.903	-8.547.903			-9.623.229	-16.571.442	-278.800	7.227.013
17 Sociale Ontw.Arbeid & Welzijn	-5.675.359	-5.675.359			-6.504.700	-6.357.380	-4.129.151	3.981.831
18 Gezondheid, Milieu & Natuur	-8.879.921	-5.481.724	-3.398.197		-14.843.503	-42.665.892	-6.927.423	34.749.812
19 Financien	-1.496.004.769	-1.536.232.021	-4.667.525	44.894.777	-1.524.993.071	-1.535.223.635	-14.950.520	25.181.084
Totaal	-1.620.448.095	-1.636.650.001	-28.842.221	45.044.127	-1.661.158.521	-1.702.428.738	-41.188.231	82.458.448
Totale overschrijdingen GD			-37.765.082				-101.932.361	

Bijlage 2 Geconstateerde fouten en onzekerheden in de jaarrekening 2014

Rechtmatigheidsfouten

Post/omschrijving oorzaak voor de rechtmatigheidsfouten	Bedrag in ANG
Bouwstructuren: Investerings in 2015 zijn verantwoord in 2014	8.139.813
Begrotingsoverschrijdingen GD	37.765.082
Subsidie verstrekt zonder wettelijke grondslag	21.450.600
Overdrachten zonder rechtmatige onderliggende documenten	27.327.600
Totaal	94.683.095
Inrichtingsfout	
Deelnemingen: intrinsieke waarde te laag opgenomen in bijlagen	962.342

Rechtmatigheidsonzekerheden

Post/omschrijving oorzaak rechtmatigheidsonzekerheden	Bedrag in ANG
Materiële vaste activa	
Gronden en ondergrondse activa en Bouwstructuren: per 9 oktober 2010 ontbreekt een specificatie van de posten.	411.957.225
De erfpachtgronden van het Land Curaçao zijn niet op de balans verantwoord.	n.t.k.
Er zijn geen duidelijke richtlijnen/ criteria voor het activeren van kapitaaluitgaven.	n.t.k.
Diverse ministeries beschikken niet over een (bijgehouden) activalijs.	n.t.k.
Er is geen sprake van inventarisatie bij diverse ministeries	n.t.k.
Bij de berekening van de afschrijvingsbedragen wordt de laatste grootboekdatum die door de desbetreffende ministeries is verantwoord in de financiële administratie Enterprise One als start afschrijvingsdatum gehanteerd in plaats van de opleveringsdatum.	n.t.k.
<u>Andere activa</u>	
Er ontbreken duidelijke richtlijnen en criteria die aangeven wanneer uitgaven geactiveerd kunnen worden als materiële vaste activa, immateriële vaste activa of ten laste van de exploitatierekening verantwoord moeten wordende juiste rubricering van de uitgaven.	6.047.442
<u>Onderhanden werken</u>	89.414.698
Onderliggende documentatie ontbreekt.	
<u>Bouwstructuren</u>	11.807.404
Onderliggende documentatie ontbreekt	
<u>Machines en Equipment</u>	
Geen onderliggende documentatie	3.490.867
Financiële vaste activa	
Van 9 leningen ontbreken de ondertekende leningsovereenkomsten en saldobestemmingen ultimo 2014.	148.097.973
<u>Voorziening LL-leningen</u>	
Geen voorziening getroffen voor de LL-geldleningen u/g waarvoor geen aflossingen en rente zijn ontvangen.	15.049.637
<u>Deelnemingen</u> : niet alle jaarrekeningen over het boekjaar 2014 van de deelnemingen zijn ontvangen. De intrinsieke waarde van deze deelnemingen zoals opgenomen in de jaarrekening 2014 van het Land Curaçao is onzeker	800.940.746
Er is nog geen overeenstemming bereikt door C-Post met de overheden van Curaçao en Sint-Maarten over de duurtetoeslagverplichtingen.	n.t.k.
Vorderingen	
<u>Debiteuren algemeen</u> : ontoereikende controle-informatie (inningsopdrachten, facturen, vergunningen met bijbehorende tarieven, erfpachtaktes, huurcontracten en overige onderliggende documentatie) ontbreekt.	25.477.097
<u>Debiteuren overheden</u> : in de jaarrekening Land Curaçao 2014 is uitgegaan van een voorlopige verdeling van de boedelbalans van het voormalig Land de Nederlandse Antillen. Ten tijde van de jaarrekeningcontrole was er nog geen definitieve boedelbalans.	35.301.052
<u>Vordering op CPA NV</u> : een schuldbekentenis door Curaçao Ports Authority N.V. ontbreekt.	5.100.000
<u>Belastingen</u> : overzicht model J belastingvorderingen is onvolledig	1.633.066.000
Voorraden	
Afboeking zonder dat inventarisatie heeft plaatsgevonden en zonder accordering door de Staten.	1.068.280
Voorzieningen	2.000.000

Post/omschrijving oorzaak rechtmatigheidsonzekerheden	Bedrag in ANG
Voorziening Fundashon Hospital Nobo: onderliggende controle-informatie ontbreekt.	
Kortlopende schulden	
De post <u>Gelden in bewaring</u> : afstemming van de financiële administratie van het ministerie van Financiën met de financiële administratie van onder andere de Ontvanger en Douane heeft niet plaatsgevonden voor wat betreft het saldo depositogelden vreemdelingen en zekerheidsstellingen. Verder ontbreekt controle-informatie documentatie ter onderbouwing van het bestaan en juistheid van de "Borgsommen Verzekerings-maatschappijen".	43.393.105
De post <u>Crediteuren algemeen</u> : facturen met factuurdatum ná 1 maart 2015 zijn in de eindstand van de post "Verzamelrekening Crediteuren" per 31 december 2014 opgenomen. Controle-informatie over de datum van de levering van de prestatie ontbreekt.	1.548.400
De post <u>Betaalopdrachten Onderweg</u> : controle-informatie over de onderliggende facturen en prestatieverklaringen ontbreekt.	2.141.701
<u>Schuld aan APC pensioenfonds</u> : de gecontroleerde jaarrekening 2014 van het APC pensioenfonds en van de Gouvernementswerklieden Pensioen 2014 waren ten tijde van de jaarrekeningcontrole niet beschikbaar. Verder is sprake van een ontoereikende administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) rondom het personeelsproces bij het Land Curaçao.	27.479.842
Het ministerie van BPD beschikt niet over alle aanstellings- en ontslagbesluiten. 24% van de aanstellingsbesluiten ontbreekt (m.u.v. het personeel Dienst Openbare Scholen)	113.567.366
Verbruik van goederen en diensten	n.t.k.
Er zijn tekortkomingen in de AO/IB rondom het proces "Verbruik van goederen en diensten" en het ontbreken van voldoende controle-informatie. Er is geen actuele parafenlijst beschikbaar met de handtekeningen en parafen van de functionarissen en hun desbetreffende bevoegdheden binnen de ministeries. Hierdoor is het intern binnen het apparaat maar ook voor externen (bijv. accountants en banken) niet mogelijk om de authenticiteit van de diverse autorisaties te beoordelen.	
Subsidies	38.027.900
Er ontbreekt toereikende onderliggende documentatie (subsidiebeschikkingen, machtigingsverzoeken, machtiging OB, bestelbonnen, afrekeningen).	
Overdrachten	
Er ontbreekt toereikende onderliggende documentatie zoals subsidiebeschikkingen, machtigingsverzoeken, machtiging OB, bestelbonnen en afrekeningen.	150.876.044
Verzorging Ouden van Dagen: er ontbreekt onderliggende documentatie van het ministerie van SOAW.	8.662.700
Schenken en subsidies	
Door het Land Curaçao worden geen controles gedaan om vast te stellen of de verrichte betalingen door Nederland overeenkomen met de salarissen die door het Land Curaçao zijn uitbetaald. Deze bedragen konden niet worden aangesloten met de naamlijsten uitgedraaid vanuit de salarisapplicatie Pay Time omdat deze lijsten niet getrouw zijn.	15.879.155
Andere inkomsten	
<u>Andere inkomsten</u> : tekortkomingen in de AO/IB van diverse inkomstenstromen	107.631.249
Totaal	3.698.023.883

n.t.k. = niet te kwantificeren

Getrouwheidsfouten

Omschrijving oorzaak voor de getrouwheidsfouten	Bedrag in ANG
De post "Bouwstructuren" is te hoog gewaardeerd	8.139.813
Eindstand van 6 leningsovereenkomsten vertonen verschil met de verantwoorde bedragen in Model C1.	11.211.442
De langlopende geldleningen u/g zijn niet uitgesplitst in een langlopend en kortlopend deel	n.t.k.
De vordering in rekening-courant op Selikor N.V. is te laag verantwoord	2.030.804
Het banktegoed van het Criminaliteitsfonds is niet in de balans (Liquide middelen) verantwoord.	372.852
De baten en lasten van het Criminaliteitsbestrijdingsfonds zijn niet in de rekening van baten en lasten (Gewone Dienst) verantwoord ⁵⁴	3.485.726
Totaal getrouwheidsfouten	25.240.637

⁵⁴ Bedrag is saldo van uitgaven (ANG 3.691.342) en baten (ANG 205.616)

n.t.k. = niet te kwantificeren

Getrouwheidsonzekerheden

Omschrijving oorzaak voor de getrouwheidsonzekerheden	Bedrag in ANG
Materiële vaste activa	
<u>Gronden en Terreinen</u>	
- Een specificatie van de Gronden en ondergrondse activa en Bouwstructuren ontbreekt. - De erfpachtgronden van het voormalig Eilandgebied Curaçao zijn niet in de balans opgenomen. - Documentatie betreffende het fysieke bestaan van 'Machines en Equipment' betreffende investeringen in 2013 ontbreekt.	411.957.225
<u>Andere activa</u>	
Er ontbreken duidelijke richtlijnen en criteria die aangeven wanneer uitgaven geactiveerd kunnen worden als materiële vaste activa, immateriële vaste activa of ten laste van de exploitatierekening verantwoord moeten wordende juiste rubricering van de uitgaven.	6.047.442
<u>Onderhanden werken</u>	
Onderliggende documentatie ontbreekt	89.414.698
<u>Bouwstructuren</u>	
Onderliggende documentatie ontbreekt	11.807.404
<u>Machines en Equipment</u>	
Geen onderliggende documentatie	3.490.867
Financiële vaste activa	
Van 9 leningen ontbreken de ondertekende leningsovereenkomsten en saldobestemmingen ultimo 2014.	148.097.973
<u>Voorziening LL leningen</u>	
Ontbreken van informatie over de samenstelling van de voorziening	134.230.373
<u>Studieleningen</u>	
De sub-administratie van de studieleningen van het ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur & Sport (OWCS) per 31 december 2014 sluit niet aan met de sub-administratie van de studieleningen van het ministerie van Financiën.	48.858.627
Deelnemingen	
Niet van alle deelnemingen zijn de goedgekeurde jaarrekeningen 2010 beschikbaar.	355.657.681
Er is nog geen overeenstemming bereikt door C-Post met de overheden van Curaçao en Sint Maarten over de duurtetoeslagverplichtingen.	n.t.k.
Voorraden	
Afboeking zonder dat inventarisatie heeft plaatsgevonden en zonder accordering door de Staten.	1.068.280
Vorderingen	
<u>Debiteuren algemeen</u> : toereikende controle-informatie (inningsopdrachten, facturen, vergunningen met bijbehorende tarieven, erfpachtaktes, huurcontracten en overige onderliggende documentatie) ontbreekt.	25.477.097
<u>Debiteuren overheden</u> : in de jaarrekening is uitgegaan van een voorlopige verdeling van de boedelbalans van het voormalig Land de Nederlandse Antillen. Ten tijde van de jaarrekeningcontrole was er nog geen definitieve boedelbalans.	35.301.052
<u>Debiteuren Deelnemingen</u> - vordering op Curaçao Ports Authority (CPA) N.V.: een schuldbekentenis van CPA NV ontbreekt.	5.100.000
<u>Debiteuren Deelnemingen</u> Rekening-courant aan Integrated Utility Holding (Aqualectra) N.V.: geen aansluiting tussen vordering op IUH N.V. jaarrekening Land en de gecontroleerde jaarrekening 2014 van I.U.H. N.V. (controleverklaring met beperking)	7.800.000
<u>Debiteuren Deelnemingen</u> - de rekening-courant vordering op Ontwikkelingsbank N.A. (OBNA) N.V.: de gecontroleerde jaarrekening 2014 van Ontwikkelingsbank N.A. en een saldobestemming ontbreken.	3.600.000
<u>Debiteuren Overheidsentiteiten</u> de rekening-courant vordering op de Centrale Bank en Sint Maarten (CBCS): gecontroleerde jaarrekening 2014 niet beschikbaar om bepaalde winstuitkering te bepalen.	2.000.000
<u>Rekening-courant vordering op Stichting Wegenfonds</u> : in de controleverklaring van de jaarrekening van de Stichting Wegenfonds per 31 december 2014 wordt vermeld dat op rationale wijze geen zekerheid verkregen kan worden over de juistheid en volledigheid van de in de jaarrekening opgenomen schuld.	24.200.000

Omschrijving oorzaak voor de getrouwheidsonzekerheden	Bedrag in ANG
<u>Rekening-courant vordering op Fundashon Kas Popular (FKP):</u> jaarrekening 2014 FKP niet beschikbaar	8.400.000
<u>Rekening-courant vordering op Stichting Elisabeth Hospitaal:</u> kwijtschelding van lening door het Land en loonbelasting. De omvang van de lening is niet opgenomen in de Memorandum of Understanding (MOU).	11.250.000
Eigen vermogen	
<u>Herwaardering deelneming:</u> afwaardering Integrated Utility Holding(Aqualectra)N.V. geen zekerheid over historische kostprijs	113.400.000
<u>Herwaardering deelneming:</u> afwaardering United Telecommunications Services N.V. geen zekerheid over historische kostprijs	13.300.000
Voorzieningen	
Controle-informatie over de aanvaardbaarheid en de omvang van de voorzieningen ontbreekt.	19.791.234
Kortlopende schulden	
De post <u>Gelden in bewaring:</u> afstemming van de financiële administratie van het ministerie van Financiën met de financiële administratie van onder andere de Ontvanger en Douane heeft niet plaatsgevonden voor wat betreft het saldo depositogelden vreemdelingen en zekerheidsstellingen. Verder ontbreekt controle-informatie documentatie ter onderbouwing van het bestaan en juistheid van de 'Borgsommen Verzekerings-maatschappijen'.	43.393.108
De post <u>Crediteuren algemeen:</u> facturen met factuurdatum ná 1 maart 2015 zijn in de eindstand van de post 'Verzamelrekening Crediteuren' per 31 december 2014 opgenomen. Controle-informatie over de datum van de levering van de prestatie ontbreekt.	1.548.400
De post <u>Betaalopdrachten Onderweg:</u> controle-informatie over de onderliggende facturen en prestatieverklaringen ontbreekt.	2.141.701
<u>Schuld aan APC pensioenfonds:</u> de gecontroleerde jaarrekening 2014 van het APC pensioenfonds en van de Gouvernementswerklieden Pensioen 2014 waren ten tijde van de jaarrekeningcontrole niet beschikbaar. Verder is sprake van een ontoereikende administratieve organisatie en interne beheersing (AO/ IB) rondom het personeelsproces bij het Land.	27.479.842
Beloning van personeel	
Het ministerie van BPD beschikt niet over alle aanstellings- en ontslagbesluiten. 24% van de aanstellingsbesluiten ontbreken (m.u.v. het personeel Dienst Openbare Scholen)	113.567.366
De post 'Beloning van personeel' is hoger verantwoord in de jaarrekening van het Land Curaçao per 31 december 2013 dan in de salarisadministratie 'Paytime'. Een verklaring voor dit verschil ontbreekt.	1.045.145
Verbruik van goederen en diensten	
Er zijn tekortkomingen in de AO/IB rondom het proces "Verbruik van goederen en diensten" en het ontbreken van voldoende controle-informatie. Er is geen actuele parafenlijst beschikbaar met de handtekeningen en parafen van de functionarissen en hun desbetreffende bevoegdheden binnen de ministeries. Hierdoor is het intern binnen het apparaat maar ook voor externen (bijv. accountants en banken) niet mogelijk om de authenticiteit van de diverse autorisaties te beoordelen.	n.t.k.
Subsidies	
Er ontbreekt toereikende onderliggende documentatie (subsidiebeschikkingen, machtigings-verzoeken, machtiging OB, bestelbonnen, afrekeningen).	38.027.900
Overdrachten	
Er ontbreekt toereikende onderliggende documentatie zoals subsidiebeschikkingen, machtigingsverzoeken, machtiging OB, bestelbonnen en afrekeningen.	150.876.044
Verzorging Ouden van Dagen: er ontbreekt onderliggende documentatie van het ministerie van SOAW.	8.662.700
Sociale Zekerheid	
Er zijn onvoldoende interne beheersingsmaatregelen rondom de procedure inzake 'sociale zekerheid'. Wat betreft de post 'Onderstanden en Noodvoorzieningen' bedraagt de onzekerheid Voor de overige onderdelen van de post 'Sociale zekerheid' is de onzekerheid niet te kwantificeren.	41.600.000
Belastingen	1.392.511.916

Omschrijving oorzaak voor de getrouwheidsonzekerheden	Bedrag in ANG
Geen aansluiting kunnen vaststellen tussen de verantwoorde belastingopbrengsten in de jaarrekening 2014 en de sub-administratie uit Geïntegreerd Ontvangers Systeem.(GOS). Het bestand uit GOS is niet volledig.	
Schenken en subsidies	
Door het Land Curaçao worden geen controles gedaan om vast te stellen of de verrichte betalingen door Nederland overeenkomen met de salarissen die door het Land zijn uitbetaald. Deze bedragen konden niet worden aangesloten met de naamlijsten uitgedraaid vanuit de salarisapplicatie Pay Time omdat deze lijsten niet getrouw zijn.	15.879.155
Andere inkomsten	
<u>Andere inkomsten</u> : tekortkomingen in de AO/IB van diverse inkomstenstromen	109.631.249
Totaal onzekerheden	3.426.614.479

n.t.k. = niet te kwantificeren

Bijlage 3 Afwijkingen ten opzichte van de comptabiliteitsvoorschriften

Nr.	Artikel	Bevinding	Invloed
1.	Geven de begroting, de meerjarenbegroting en de jaarrekening, tezamen met de toelichtingen, een zodanig inzicht in zowel de financiële positie als de baten en lasten van de collectieve sector, dat met betrekking tot deze een verantwoord inzicht kan worden gevormd? (Lv CV artikel 2)	De jaarrekening geeft geen getrouw beeld van de omvang van alle posten, aangezien er veel onzekerheden bestaan in verschillende posten. De toelichting is ook niet op het juiste niveau om goed inzicht te geven. In de jaarrekening wordt niets vermeld over de financiële positie en de baten en lasten van de collectieve sector. Aanwijzing welke rechtspersonen tot de collectieve sector behoren, heeft nog niet plaatsgevonden ⁵⁵ .	Hoog
2.	Zijn de baten en lasten van alle entiteiten in de collectieve sector, met uitzondering van die in de sociale zekerheid, tot hun brutobedrag in de jaarrekening verantwoord? (Lv CV artikel 4, lid 1).	Nee, de baten en lasten van de entiteiten in de collectieve sector zijn niet in de jaarrekening verantwoord.	Hoog
3.	Geeft de rekening van baten en lasten en de toelichting daarop op getrouwe en stelselmatige wijze de aard en omvang van alle baten en lasten alsmede het saldo daarvan weer? (Lv CV artikel 21 lid 1)	De rekening van baten en lasten en de toelichting daarop geeft geen getrouw beeld van de omvang van alle baten en lasten alsmede het saldo daarvan, aangezien er veel onzekerheden bestaan in verschillende posten. De toelichting op de baten en lasten is summier en een toelichting op het beleidsdeel ontbreekt.	Hoog
4.	Geeft de toelichting op de kapitaaldienst per investering aan de afschrijvingsbedragen die in verband daarmee in de rekening van baten en lasten zijn verantwoord? (Lv CV artikel 23 lid 1)	Nee.	Gemiddeld
5.	Geven de balans en de toelichting op getrouwe en stelselmatige wijze de financiële positie van het Land en de grootte en samenstelling in actief- en passiefposten aan het einde van het dienstjaar weer? (Lv CV artikel 24 lid 1)	Nee, omdat de jaarrekening fouten en onzekerheden bevat die van wezenlijke invloed zijn.	Hoog
6.	Worden bij de balans met betrekking tot het eigen vermogen, de voorzieningen en de langlopende schulden afzonderlijke specificaties verstrekt van dat deel van het eigen vermogen en voorzieningen dat naar verwachting binnen een jaar zal worden aangewend? (Lv CV artikel 26 lid 2)	Nee.	Gemiddeld
7.	Is in de toelichting op de jaarrekening onverminderd in ieder geval de wijzigingen van de begroting opgenomen? (Lv CV artikel 32)	In de MvT op de Lv CV is aangegeven dat door het opnemen van de wijzigingen in de toelichting op de jaarrekening, het de Staten duidelijk zal zijn welke afwijkingen van de begrotingen pas bij de goedkeuring van de landsverordening tot vaststelling van de jaarrekening bekrachtigd zullen worden.	Hoog

⁵⁵ Volgens artikel 23 van de Rijkswet wijzen de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het desbetreffende bestuur gezamenlijk, na advies van het centraal bureau voor de statistiek van het land in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek van Nederland, vóór 1 april aan welke rechtspersonen met ingang van het volgende begrotingsjaar tot de collectieve sector behoren.

Nr.	Artikel	Bevinding	Invloed
		Het gaat dus niet alleen om het vermelden van het aantal begrotings-wijzigingen. Er moet inzicht zijn in de begrotingsoverschrijdingen en -onderschrijdingen. Dit inzicht ontbreekt in de jaarrekening.	
8.	Bevat het verslag ex artikel 33, eerste lid, in ieder geval een uiteenzetting of en in hoeverre beleidsvoornemens die tevoren met betrekking tot het betreffende dienstjaar waren geformuleerd, gerealiseerd zijn? (Lv CV artikel 33 lid 2)	Nee, een uiteenzetting of en in hoeverre beleidsvoornemens die tevoren met betrekking tot het betreffende dienstjaar waren geformuleerd, gerealiseerd zijn, ontbreekt.	Hoog

Bijlage 4 Tekortkomingen in de AO/IB

Tekortkomingen in de AO/IB betreffende alle ministeries

Omschrijving van de tekortkoming	
1. Lonen en Salarissen	<p>Het samenvoegen van de salarisadministraties van het voormalige Eilandgebied Curaçao en het nieuwe Land Curaçao is uiteindelijk in februari 2014 afgerond. De afgelopen jaren zijn door de overheid diverse stappen ondernomen om de nodige controles mogelijk te maken. Echter tot op heden is er nog sprake van significante tekortkomingen op het gebied van de administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) rondom de salarissen en sociale lasten.</p> <p>Het ministerie van BPD beschikt niet over alle aanstellings- en ontslagbesluiten. Er bestaan onvoldoende administratieve procedures die de volledigheid van de registratie van raadsbeslissingen, aanstellingsbesluiten en ministeriële beschikkingen waarborgen.</p>
2. Automatisering	<p>Door fouten bij de inrichting van het systeem alsook door fouten bij de exploitatie van het systeem, kunnen medewerkers de beschikking krijgen over verschillende rechten waardoor de functiescheidingen in het systeem (al dan niet geheel) teniet worden gedaan. De interne beheersing, die naar verwachting met het gebruik van dit systeem kon worden gerealiseerd, blijkt in de praktijk hierdoor onvoldoende waarborgen te bieden aangaande de betrouwbaarheid van de gegevensverwerking alsook de integriteit van de achterliggende gegevensbestanden.</p>
3. De regeling en AO procedure voor dienstreizen	<p>De regeling en de procedure zijn niet toereikend en bevatten inconsistenties inzake o.a. onderstaande punten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uit de regeling blijkt niet duidelijk of een beschikking noodzakelijk is voor dienstreizen. Het opstellen en autoriseren van een beschikking wordt namelijk niet genoemd, terwijl wel wordt genoemd dat de afrekening binnen 30 dagen na de dagtekening van de beschikking ingeleverd dient te worden. - Conform de AO procedure accorderen de ministers hun eigen dienstreizen. De Raad van Ministers dient op basis daarvan de Staten en de Gouverneur op de hoogte te stellen. In welke vorm dit dient plaats te vinden staat niet vermeld. <p>Uit de regeling en de AO procedure blijkt niet waar de verantwoordelijkheid ligt met betrekking tot de monitoring en follow-up van de afrekeningen.</p>

Tekortkomingen in de AO/IB per ministerie

Omschrijving van de tekortkoming ⁵⁶	
MINISTERIE VAN ALGEMENE ZAKEN	
ALGEMEEN	
1.	Interne controlefunctie is niet vervuld.
2.	De rol en verantwoordelijkheden van de afdeling AO/IB van het ministerie van financiën ten aanzien van de interne controlefunctie zijn voor het ministerie niet duidelijk gedefinieerd. Daarnaast zijn de interne controles die door de afdeling AO/IB van het ministerie financiën worden uitgevoerd en de rapportages over de uitgevoerde werkzaamheden en eventuele bevindingen beperkt.
3.	Periodieke management rapportages zijn niet aanwezig of deze zijn niet voldoende financieel onderbouwd. MT Notulen en actiepunten lijsten worden niet altijd opgesteld of ontbreken.
4.	Geen sprake van een actuele parafenlijst bij de uitvoeringsorganisaties en geen sprake van een volledig mandatenregister met de parafen van de bevoegde functionarissen, waarbij de bewaking van het onbevoegd aangaan van verplichtingen tevens ontbreekt.
BEGROTING	
5.	Er is binnen het ministerie geen formeel beleid opgesteld. Het begrotingsproces loopt hierdoor niet optimaal. Het begrotingstraject loopt niet adequaat: de begroting wordt opgesteld op basis van de begroting van het voorgaande jaar en niet op basis van de beleidsdoelstellingen van het ministerie waardoor een koppeling tussen het regeerprogramma (beleid) en de begroting ontbreekt.
6.	Het ministerie van Algemene Zaken (AZ) heeft geen inzicht in de begrotingsrisico's. Zo vindt geen aanpassing van het beleid plaats (prioriteiten en doelstellingen) na begrotingswijzigingen die zowel door het ministerie van financiën worden doorgevoerd als door het ministerie zelf.
7.	Het ministerie van AZ heeft een inkomstenpost '5414 Dividenduitkeringen (NAf 16.372.395)' op hun begroting staan die door het ministerie van Financiën wordt beheerd. Daarnaast heeft het ministerie geen zicht op de

⁵⁶ Bron: Managementletter 2013 SOAB.

Omschrijving van de tekortkoming ⁵⁶	
	begroting en budgetuitputting van het Kabinet van Gevolmachtigde minister (Curaçaohuis). Voorschotverlening en invoer van de kosten in Enterprise One geschiedt door het ministerie van Financiën. Het ministerie van AZ kan op deze posten echter geen invloed uitoefenen, kan geen controlewerkzaamheden verrichten, heeft geen inzicht in de transacties en realisatie van deze posten en kan derhalve geen verantwoordelijkheid hiervoor dragen. Er vindt verder geen communicatie of afstemming plaats tussen het ministerie van Financiën en het ministerie van AZ over deze posten.
INKOMSTEN	
8.	Het ontbreken van (actuele) procedures en richtlijnen inzake de inkomstenstroom van horecavergunningen waarbij werkzaamheden vaak verricht worden op basis van ervaring uit het verleden. Dit heeft tevens tot gevolg dat de controle op de effectieve werking van de AO/IB ontbreekt.
9.	Geen inzicht in de inkomsten die voortvloeien uit de horecavergunningen. De uitvoeringsorganisatie Wetgeving Juridische Zaken (WJZ) is verantwoordelijk voor het behandelen van aanvragen en het verlenen van horecavergunningen. De inkomsten die hieruit voortvloeien worden geïnd en verantwoordt door het ministerie van Financiën.
10.	Vanuit de uitvoeringsorganisatie WJZ vindt geen afstemming plaats tussen de verantwoorde inkomsten door het ministerie van Financiën in de financiële administratie en de verwachte opbrengsten conform de ministerie van AZ op basis van de in 2013 uitgegeven en bestaande horecavergunningen.
AANGAAN VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN	
11.	Het niet naleven van procedures en richtlijnen inzake het archiveren van financiële bescheiden.
12.	Proces "Aangaan van Financiële verplichtingen" is volgtijdig niet juist. Bij 2 van de 5 gecontroleerde items zijn het aanvraagformulier en de bestelbon achteraf vervaardigd. Bij 2 van de 3 onderzochte posten betreffende advieskosten zijn het aanvraagformulier en de bestelbon achteraf vervaardigd.
13.	Bestelbonnen en/of machtigingsverzoeken worden niet geautoriseerd of zijn niet aanwezig.
14.	Betalingen worden verricht door het ministerie van Financiën maar hierbij is er geen monitoring of de betalingen juist zijn geboekt in E-One en of de crediteuren tijdig betaald worden. Daarnaast wordt deze 'onzekerheid' van betaling ingecalculleerd middels een opslag in de prijzen die leveranciers aan de overheid in rekening brengen.
15.	Monitoring ontbreekt op openstaande bestelbonnen met als gevolg dat de aangegane verplichtingen intern onvolledig in beeld zijn.
16.	De contractenregistratie gecombineerd met een verplichtingen administratie ontbreekt.
17.	De dienstreisregeling/AO dienstreizen wordt niet nageleefd. Accordering door de Gouverneur bij de aanvraag dienstreizen van ministers die middels een Landsbesluit dient te geschieden vindt meestal achteraf plaats en afrekeningen worden niet (tijdig) ingediend.
18.	Een registratie voor materiële vaste activa ontbreekt. Ook vindt geen controle plaats op de juistheid van de afschrijvingskosten die ten laste van de begroting van het ministerie worden gebracht.
SUBSIDIEVERSTREKKING	
19.	Het ministerie heeft geen formeel subsidiebeleid. Ook is het Programma van eisen niet geactualiseerd of niet specifiek en meetbaar opgesteld, waardoor controle achteraf niet mogelijk is.
20.	Geen procedures en richtlijnen met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> - beoordeling en toekenning van subsidies; - betaling van subsidiegelden & monitoring van voorschotten; - afrekening van subsidies; en - registratie van subsidies.
21.	Geen interne controle op doelmatigheid van de subsidiegelden die uitgekeerd worden aan externe organisaties met als doel activiteiten te ondernemen die bijdragen om beleidsdoelstellingen te realiseren. De (financiële) beoordeling van de verantwoording van de gesubsidieerde instellingen is uitbesteed aan diverse accountantskantoren, echter hierbij wordt niet altijd een controleprotocol verstrekt, waardoor mogelijk de accountantscontrole niet is gericht op de naleving van de subsidievoorwaarden.
22.	Geen tot weinig formele afrekeningen. Verder ook geen sanctiebeleid/financiële consequenties voor: <ul style="list-style-type: none"> - te late indiening afrekening; - geen indiening afrekening; en - niet naleven subsidievoorwaarden. Hierdoor hebben de instellingen ook geen incentive om zich te houden aan de geldende voorwaarden van de subsidieverordening.
MINISTERIE VAN BESTUUR, PLANNING EN DIENSTVERLENING	

Omschrijving van de tekortkoming ⁵⁶	
ALGEMEEN	
23.	Tekort aan capaciteit en deskundigheid: <ul style="list-style-type: none"> - geen kennis- en dossieroverdracht; - vacatures van kritische functies; en - onvoldoende kennis.
24.	Interne controlefunctie is niet vervuld.
25.	De rol en verantwoordelijkheden van de afdeling AO/IB van het ministerie van financiën ten aanzien van de interne controlefunctie zijn voor het ministerie niet duidelijk gedefinieerd. Daarnaast zijn de interne controles die door de afdeling AO/IB van het ministerie van Financiën worden uitgevoerd en de rapportages over de uitgevoerde werkzaamheden en eventuele bevindingen beperkt.
26.	Periodieke management rapportages zijn niet aanwezig of deze zijn niet voldoende financieel onderbouwd.
27.	Geen sprake van een actuele parafenlijst bij de uitvoeringsorganisaties en geen sprake van een volledig mandatenregister met de parafen van de bevoegde functionarissen, waarbij de bewaking van het onbevoegd aangaan van verplichtingen tevens ontbreekt.
28.	Het ministerie van BPD maakt verscheidene kosten voor alle ministeries waaronder advieskosten (advocaatkosten), service kosten zoals licenties voor Windows en Outlook. Deze kosten worden echter niet doorbelast aan de overige ministeries.
BEGROTING	
29.	Het begrotingstraject loopt niet adequaat: de begroting wordt opgesteld op basis van de begroting van het voorgaande jaar en niet op basis van de beleidsdoelstellingen van het ministerie waardoor een koppeling tussen het regeerprogramma (beleid) en de begroting ontbreekt.
30.	BPD heeft geen inzicht in de begrotingsrisico's. Zo vindt geen aanpassing van het beleid plaats (prioriteiten en doelstellingen) na begrotingswijzigingen die zowel door het ministerie van financiën worden doorgevoerd als door het ministerie zelf.
INKOMSTEN	
INKOMSTEN AFDELING BEVOLKING	
31.	Aansluiting tussen het systeem RAAS en de kwitanties (voor de verleende diensten) ontbreekt.
32.	Voor bepaalde producten (zoals aangifte huwelijk, geboorteakte etc.) is bij Kranshi een productregistratie in het administratieve systeem niet mogelijk.
33.	De vereiste functiescheiding tussen de registratie van de opbrengsten en de controle van de dagelijkse opbrengsten van de baliemedewerkers ontbreekt. Deze functies worden nu door dezelfde persoon uitgevoerd.
34.	Tekort aan personeel en bij Kranshi is geen rekenplichtige ambtenaar in dienst.
35.	Het ontbreken van (actuele) procedures en richtlijnen inzake de diverse inkomstenstromen. Er wordt vaak gewerkt op basis van ervaring uit het verleden.
INKOMSTEN BUREAU RIJBEWIJZEN	
36.	Het ontbreekt aan dagelijkse controle op de dagopbrengsten. De dagelijkse controle op het aantal verkochte kaarten en de daaraan gerelateerde opbrengsten en afgedragen kasgelden door de kassamedewerkers ontbreekt. Dit wordt mede veroorzaakt doordat er geen rekenplichtige ambtenaar aanwezig is bij Bureau Rijbewijzen.
37.	De geldopbrengsten worden weliswaar afgestort bij de bank, echter een verantwoording door het ministerie van Financiën op de betreffende grootboekrekening van Bureau Rijbewijzen vindt niet plaats. Het is onduidelijk waar deze gelden verantwoord zijn.
38.	Geen controle op de verschreven rijbewijskaarten en de oude rijbewijskaarten.
39.	Geen functiescheiding: de rijbewijskaarten, leges, zegels worden door dezelfde medewerker in het systeem geregistreerd die ook toegang heeft tot de kluis.
40.	Tekort aan personeel: momenteel heeft Bureau Rijbewijzen geen rekenplichtige ambtenaar in dienst.
41.	Het ontbreken van en/of niet bijgewerkte procedures en richtlijnen inzake de diverse inkomstenstromen. Waarbij werkzaamheden vaak verricht worden op basis van ervaring uit het verleden.
AANGAAN VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN	
42.	Procedures en richtlijnen inzake het aanvragen van offertes worden niet nageleefd.

Omschrijving van de tekortkoming ⁵⁶
43. Procedures en richtlijnen inzake consultancybeleid worden niet nageleefd.
44. Procedures en richtlijnen inzake het archiveren van financiële bescheiden worden niet nageleefd.
45. Het proces "Aangaan van Financiële verplichtingen" is volgtijdig niet juist. Bij 7 van de 8 gecontroleerde items is de ontvangstdatum van de factuur eerder dan de opmaakdatum van de aanvraag-en bestelbon).
46. Bij het aangaan van verplichtingen ontbreekt de controle vooraf door een bevoegde medewerker of voldoende budget aanwezig is binnen de begroting om de verplichting aan te gaan (check op de toereikendheid van de betreffende begrotingsposten).
47. Bestelbonnen en/of machtigingsverzoeken worden niet geautoriseerd of zijn niet aanwezig.
48. Geen toereikende controle op facturen die betaalbaar worden gesteld en op de lijst 'te betalen facturen' die naar het ministerie van Financiën wordt verstuurd.
49. Betalingen worden verricht door het ministerie van Financiën maar hierbij is er geen monitoring of de betalingen juist zijn geboekt in E1 en of de crediteuren tijdig betaald worden. Daarnaast wordt deze "onzekerheid" van betaling ingecalculleerd middels een opslag in de prijzen die leveranciers aan de overheid in rekening brengen.
50. Monitoring ontbreekt op openstaande bestelbonnen met als gevolg dat de aangevane verplichtingen intern onvolledig in beeld zijn.
51. De contractenregistratie is niet actueel en tevens niet gecombineerd met een verplichtingenadministratie.
52. De aansluiting tussen bestelbon en factuur ontbreekt in 7 van 11 gecontroleerde transacties (is een essentieel onderdeel van de zogenaamde 'three-way-match').
MINISTERIE VAN JUSTITIE
ALGEMEEN
53. Tekort aan capaciteit en deskundigheid: <ul style="list-style-type: none"> - geen kennis- en dossieroverdracht; - vacatures van kritische functies; en - onvoldoende kennis.
54. Interne controlefunctie is niet vervuld.
55. De rol en verantwoordelijkheden van de afdeling AO/IB van het ministerie van Financiën ten aanzien van de interne controlefunctie zijn voor het ministerie niet duidelijk gedefinieerd. Daarnaast zijn de interne controles die door de afdeling AO/IB van het ministerie van Financiën worden uitgevoerd en de rapportages over de uitgevoerde werkzaamheden en eventuele bevindingen beperkt.
56. Periodieke management rapportages zijn niet aanwezig of deze zijn niet voldoende financieel onderbouwd.
57. Geen sprake van een actuele parafenlijst bij de uitvoeringsorganisaties en geen sprake van een volledig mandatenregister met de parafen van de bevoegde functionarissen, waarbij de bewaking van het onbevoegd aangaan van verplichtingen tevens ontbreekt.
58. Het ministerie van Justitie heeft NAF 1,2 miljoen op de begroting staan dat betrekking heeft op het Criminaliteitsbestrijdingsfonds. Deze post wordt door het ministerie van Financiën op de begroting van het ministerie van Justitie geboekt, maar het ministerie van Justitie heeft hierop geen invloed, kan geen controlewerkzaamheden verrichten, heeft geen inzicht in de transacties en realisaties van de posten, kan derhalve geen verantwoordelijkheid hiervoor dragen. Er vindt verder geen communicatie of afstemming plaats tussen het ministerie van financiën en het ministerie van Justitie inzake deze post.
BEGROTING
59. Het begrotingstraject loopt niet adequaat: de begroting wordt opgesteld op basis van de begroting van het voorgaande jaar en niet op basis van de beleidsdoelstellingen van het ministerie waardoor een koppeling tussen het regeerprogramma (beleid) en de begroting ontbreekt.
60. Justitie heeft geen inzicht in de begrotingsrisico's. Zo vindt geen aanpassing van het beleid plaats (prioriteiten en doelstellingen) na begrotingswijzigingen die zowel door het ministerie van financiën worden doorgevoerd als door het ministerie zelf.
INKOMSTEN
61. Het ontbreken van (actuele) procedures en richtlijnen inzake boetegelden, vergunning en registratie hazardspelen. Er wordt vaak gewerkt op basis van ervaring uit het verleden.
BOETEGELDEN
62. Boeteformulieren worden niet tijdig ingediend bij het Openbare ministerie.
63. Geen volledige aansluiting in de inkomsten van UO Controle & Bewaking (KPC).

Omschrijving van de tekortkoming ⁵⁶	
64.	Geen aansluiting tussen de geregistreerde boetegelden in het systeem Actpol van het Openbaar ministerie en de hardcopy boeteformulieren die worden ingediend.
65.	Boeteformulieren worden niet juist of niet volledig ingevuld.
66.	Geen controle op de uitgegeven en retour ontvangen boeteformulieren aan/van verbalisanten.
AANGAAN VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN	
67.	Procedures en richtlijnen inzake het aanvragen van offertes worden niet nageleefd.
68.	Procedures en richtlijnen inzake consultancybeleid worden niet nageleefd.
69.	Procedures en richtlijnen inzake het archiveren van financiële bescheiden worden niet nageleefd.
70.	Het proces 'Aangaan van Financiële verplichtingen' is volgtijdig niet juist. Bij 2 van de 7 gecontroleerde transacties is de ontvangstdatum van de factuur eerder dan de opmaakdatum van de aanvraag-en bestelbon.
71.	Bij het aangaan van verplichtingen ontbreekt de controle vooraf door een bevoegde medewerker of voldoende budget aanwezig is binnen de begroting om de verplichting aan te gaan (check op de toereikendheid van de betreffende begrotingsposten).
72.	Bestelbonnen en/of machtigingsverzoeken worden niet geautoriseerd of zijn niet aanwezig.
73.	Geen toereikende controle op facturen die betaalbaar worden gesteld en de lijst 'te betalen facturen' die naar het ministerie van Financiën wordt verstuurd.
74.	Betalingen worden verricht door het ministerie van Financiën maar hierbij is er geen monitoring of de betalingen juist zijn geboekt in E-One en of de crediteuren tijdig betaald worden. Daarnaast wordt deze 'onzekerheid' van betaling ingecalculleerd middels een opslag in de prijzen die leveranciers aan de overheid in rekening brengen.
75.	Monitoring ontbreekt op openstaande bestelbonnen met als gevolg dat de aangegane verplichtingen intern onvolledig in beeld zijn.
76.	De contractenregistratie is niet actueel en tevens niet gecombineerd met een verplichtingenadministratie.
77.	De aansluiting tussen bestelbon en factuur ontbreekt (is een essentieel onderdeel van de zogenaamde 'three-way-match').
SUBSIDIEVERSTREKKING	
78.	Geen procedures en richtlijnen met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> - beoordeling en toekenning van subsidies; - betaling van subsidiegelden & monitoring van voorschotten; - afrekening van subsidies; en - registratie van subsidies.
79.	De gesubsidieerde instellingen ontvangen niet altijd een subsidiebeschikking waarin de subsidievoorwaarden zijn vermeld.
80.	Geen interne controle op doelmatigheid van de subsidiegelden die uitgekeerd worden aan externe organisaties met als doel om activiteiten te ondernemen die bijdragen om beleidsdoelstellingen te realiseren. De (financiële) beoordeling van de verantwoording van de gesubsidieerde instellingen is uitbesteed aan diverse accountantskantoren, echter hierbij wordt niet altijd een controleprotocol verstrekt, waardoor mogelijk de accountantscontrole niet is gericht op de naleving van de subsidievoorwaarden.
81.	Geen tot weinig formele afrekeningen. Verder ook geen sanctiebeleid/financiële consequenties voor: <ul style="list-style-type: none"> - te late indiening afrekening; - geen indiening afrekening; e - niet naleven subsidievoorwaarden. <p>Hierdoor hebben de instellingen ook geen incentive om zich te houden aan de geldende voorwaarden van de subsidieverordening.</p>
MINISTERIE VAN VERKEER, VERVOER EN RUIMTELIJKE PLANNING	
ALGEMEEN	
82.	Tekort aan capaciteit en deskundigheid: <ul style="list-style-type: none"> - vacatures van kritische functies; en - onvoldoende kennis.
83.	Interne controlefunctie is niet vervuld.
84.	De rol en verantwoordelijkheden van de afdeling AO/IB van het ministerie van Financiën ten aanzien van de interne controlefunctie zijn voor het ministerie niet duidelijk gedefinieerd. Daarnaast zijn de interne controles die

Omschrijving van de tekortkoming ⁵⁶	
	door de afdeling AO/IB van het ministerie financiën worden uitgevoerd en de rapportages over de uitgevoerde werkzaamheden en eventuele bevindingen beperkt.
85.	Periodieke management rapportages zijn niet aanwezig of deze zijn niet voldoende financieel onderbouwd. MT Notulen en actiepunten lijsten worden niet altijd opgesteld of ontbreken.
86.	Geen sprake van een actuele parafenlijst bij de uitvoeringsorganisaties en geen sprake van een volledig mandatenregister met de parafen van de bevoegde functionarissen, waarbij de bewaking van het onbevoegd aangaan van verplichtingen tevens ontbreekt.
BEGROTING	
87.	Het begrotingstraject loopt niet adequaat: De begroting wordt opgesteld op basis van de begroting van het voorgaande jaar en niet op basis van de beleidsdoelstellingen van het ministerie waardoor een koppeling tussen het regeerprogramma (beleid) en de begroting ontbreekt.
88.	VV&RP heeft geen inzicht in de begrotingsrisico's. Zo vindt geen aanpassing van het beleid plaats (prioriteiten en doelstellingen) na begrotingswijzigingen die zowel door het ministerie van financiën worden doorgevoerd als door het ministerie zelf.
INKOMSTEN	
89.	Foutieve opbrengst-verantwoording in het administratiesysteem.
90.	Geen inventarisatie van de eindvoorraad brandstof bij UO OW per balansdatum
91.	Domeinbeheer: (actuele) procedures en richtlijnen inzake de diverse inkomstenstromen ontbreken; werkzaamheden worden vaak verricht op basis van ervaring uit het verleden.
INKOMSTEN UIT PARKEREN	
92.	Beheersovereenkomst tussen Parking Authority Curaçao en het Land ontbreekt en juridische aanwijzing van parkeerplaatsen heeft niet plaatsgevonden.
AANGAAN VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN	
93.	Procedures en richtlijnen inzake het aanvragen van offertes worden niet nageleefd.
94.	Procedures en richtlijnen inzake consultancybeleid worden niet nageleefd.
95.	Procedures en richtlijnen inzake het archiveren van financiële bescheiden worden niet nageleefd.
96.	Het proces 'Aangaan van Financiële verplichtingen' is volgtijdig niet juist. Bij 6 van de 11 is de bestelbon achteraf opgesteld.
97.	Bij het aangaan van verplichtingen ontbreekt de controle vooraf door een bevoegde medewerker of voldoende budget aanwezig is binnen de begroting om de verplichting aan te gaan (check op de toereikendheid van de betreffende begrotingsposten).
98.	Bestelbonnen en/of machtigingsverzoeken worden niet geautoriseerd of zijn niet aanwezig.
99.	Geen toereikende controle op facturen die betaalbaar worden gesteld.
100.	Betalingen worden verricht door het ministerie van Financiën maar hierbij is er geen monitoring of de betalingen juist zijn geboekt in E-One en of de crediteuren tijdig betaald worden. Daarnaast wordt deze 'onzekerheid' van betaling ingecalculeerd middels een opslag in de prijzen die leveranciers aan de overheid in rekening brengen.
101.	Monitoring ontbreekt op openstaande bestelbonnen met als gevolg dat de aangevane verplichtingen intern onvolledig in beeld zijn.
102.	De contractenregistratie is niet actueel en tevens niet gecombineerd met een verplichtingenadministratie.
103.	De beheersovereenkomst tussen Stichting Wegenfonds Curaçao (SWC) en de overheid waarbij de bepalingen van de Eilandsverordening Financieel Beheer ook van toepassing zijn verklaard voor SWC, is per oktober 2007 komen te vervallen. Sindsdien ontbreekt een nieuwe beheersovereenkomst.
SUBSIDIEVERSTREKKING	
104.	Het ontbreken van alle formele subsidie bescheiden die ten grondslag hebben gelegen aan de subsidieverstrekkingsaan Autobus Bedrijf Curaçao N.V. en Fundashon Kas Popular.
MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ONTWIKKELING	
ALGEMEEN	
105.	Tekort aan capaciteit en deskundigheid: <ul style="list-style-type: none"> - Geen kennis- en dossieroverdracht. - Vacatures van kritische functies.

Omschrijving van de tekortkoming ⁵⁶	
-	Onvoldoende kennis.
106.	Interne controlefunctie is niet vervuld.
107.	De rol en verantwoordelijkheden van de afdeling AO/IB van het ministerie van Financiën ten aanzien van de interne controlefunctie zijn voor het ministerie niet duidelijk gedefinieerd. Daarnaast zijn de interne controles die door de afdeling AO/IB van het ministerie financiën worden uitgevoerd en de rapportages over de uitgevoerde werkzaamheden en eventuele bevindingen beperkt.
108.	Periodieke management rapportages zijn niet aanwezig of deze zijn niet voldoende financieel onderbouwd. MT Notulen en actiepunten lijsten worden niet altijd opgesteld of ontbreken.
109.	Geen sprake van een actuele parafenlijst bij de uitvoeringsorganisaties en geen sprake van een volledig mandatenregister met de parafen van de bevoegde functionarissen, waarbij de bewaking van het onbevoegd aangaan van verplichtingen tevens ontbreekt.
BEGROTING	
110.	Er is binnen het ministerie geen formeel beleid opgesteld.
111.	Het begrotingsproces loopt hierdoor niet optimaal. Het begrotingstraject loopt niet adequaat: De begroting wordt opgesteld op basis van de begroting van het voorgaande jaar en niet op basis van de beleidsdoelstellingen van het ministerie waardoor een koppeling tussen het regeerprogramma (beleid) en de begroting ontbreekt.
112.	Het Ministerie van EO heeft geen inzicht in de begrotingsrisico's. Zo vindt geen aanpassing van het beleid plaats (prioriteiten en doelstellingen) na begrotingswijzigingen die zowel door het ministerie van financiën worden doorgevoerd als door het ministerie zelf.
113.	Het ministerie van EO heeft Naf 13,8 miljoen op de begrotingspost '4467 Overig Uitbesteed werk' staan die door het ministerie van Financiën wordt beheerd. De Financial Controller is niet op de hoogte van de aanwending van deze middelen en deze zijn ook niet vrij beschikbaar. Daarnaast heeft het ministerie de inkomstenpost '5453 Andere Verkopen' op hun begroting die betrekking heeft op Bureau Intellectuele Eigendommen (Naf 1.348.900) en Bureau Telecommunicatie en Post (BTP) (Naf 25,496,300). Het ministerie van EO kan op beide posten echter geen invloed uitoefenen, kan geen controlewerkzaamheden verrichten, heeft geen inzicht in de transacties en realisatie van deze posten en kan derhalve geen verantwoordelijkheid hiervoor dragen. Voorts vindt er geen enkele afstemming plaats tussen het ministerie van Financiën, het ministerie van VVRP (die belast is met het toezicht op BTP) en het ministerie van EO voor de genoemde posten.
INKOMSTEN	
VISSERIJ	
114.	Geen effectieve werking van de AO/IB met betrekking tot de inkomstenstroom 'Visserij'. Dit heeft met name betrekking op: <ul style="list-style-type: none"> - het ontbreken van een effectieve beoordeling van de aanvragen inzake licentie en catch certificaten; en - ontbreken van een optimale monitoring van de route waarop de schepen onder Curaçaose vlag varen.
115.	Geen inzicht in de werkelijke inkomsten van visserij. De opbrengsten van licenties en catch certificaten worden betaald en verantwoord bij het ministerie van Financiën. Er vindt geen afstemming plaats tussen de verantwoorde inkomsten door het ministerie van Financiën in de financiële administratie en de verwachte opbrengsten conform het ministerie van EO op basis van de uitgegeven licentie en catch certificaten.
116.	Het ontbreken van (actuele) procedures en richtlijnen inzake de diverse inkomstenstromen. Er wordt vaak gewerkt op basis van ervaring uit het verleden.
AANGAAN VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN	
117.	Procedures en richtlijnen inzake consultancybeleid worden niet nageleefd.
118.	Procedures en richtlijnen inzake het archiveren van financiële bescheiden worden niet nageleefd.
119.	Het proces 'Aangaan van Financiële verplichtingen' is volgtijdig niet juist.
120.	Bij het aangaan van verplichtingen ontbreekt de controle vooraf door een bevoegde medewerker of voldoende budget aanwezig is binnen de begroting om de verplichting aan te gaan (check op de toereikendheid van de betreffende begrotingsposten). Aanvraagformulieren worden niet altijd door de financial controller voor akkoord ondertekend.
121.	Machtigingsverzoeken/ adviezen worden niet geautoriseerd of zijn niet aanwezig.
122.	Betalingen worden verricht door het ministerie van Financiën maar hierbij is er geen monitoring of de betalingen juist zijn geboekt in E1 en of de crediteuren tijdig betaald worden. Daarnaast wordt deze

Omschrijving van de tekortkoming ⁵⁶	
	"onzekerheid" van betaling ingecaluleerd middels een opslag in de prijzen die leveranciers aan de overheid in rekening brengen.
123.	Monitoring ontbreekt op openstaande bestelbonnen met als gevolg dat de aangegane verplichtingen intern onvolledig in beeld zijn.
124.	De contractenregistratie is niet actueel en tevens niet gecombineerd met een verplichtingenadministratie.
125.	De aansluiting tussen bestelbon en factuur ontbreekt (is een essentieel onderdeel van de zogenaamde 'three-way-match').
126.	De dienstreisregeling/ AO dienstreizen worden niet nageleefd. <ul style="list-style-type: none"> - Accordering van de Gouverneur bij de aanvraag dienstreizen van ministers die middels een Landsbesluit dient te geschieden vindt meestal achteraf plaats. - Afrekeningen worden niet (tijdig) ingediend; geen interne controle door controller.
127.	De regeling en AO procedure voor dienstreizen zijn niet toereikend en bevatten inconsistenties inzake o.a. onderstaande punten: <ul style="list-style-type: none"> - Uit de regeling blijkt niet duidelijk of een beschikking noodzakelijk is voor dienstreizen. Het opstellen en autoriseren van een beschikking wordt namelijk niet genoemd, terwijl wel wordt genoemd dat de afrekening binnen 30 dagen na de dagtekening van de beschikking ingeleverd dient te worden. - Conform de AO procedure accorderen de ministers hun eigen dienstreizen. De Raad van Ministers dient op basis daarvan de Staten en de Gouverneur op de hoogte te stellen. In welke vorm dit dient plaats te vinden staat niet vermeld. <p>Uit de regeling en de AO procedure blijkt niet waar de verantwoordelijkheid ligt met betrekking tot de monitoring en follow-up van de afrekeningen.</p>
128.	Een registratie voor materiële vaste activa ontbreekt. Ook vindt geen controle plaats op de juistheid van de afschrijvingskosten die ten laste van de begroting van het ministerie worden gebracht.
SUBSIDIEVERSTREKKING	
129.	Het ministerie heeft geen formeel subsidiebeleid. Ook is het Programma van eisen niet geactualiseerd of niet specifiek en meetbaar opgesteld, waardoor controle achteraf niet mogelijk is.
130.	Geen procedures en richtlijnen met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> - beoordeling en toekenning van subsidies; - betaling van subsidiegelden & monitoring van voorschotten; - afrekening van subsidies; en - registratie van de subsidies.
131.	Subsidieaanvragen worden niet tijdig en/of volledig ingediend.
132.	Geen interne controle op doelmatigheid van de subsidiegelden die uitgekeerd worden aan externe organisaties met als doel activiteiten te ondernemen die bijdragen om beleidsdoelstellingen te realiseren. De (financiële) beoordeling van de verantwoording van de gesubsidieerde instellingen is uitbesteed aan diverse accountantskantoren, echter hierbij wordt niet altijd een controleprotocol verstrekt, waardoor mogelijk de accountantscontrole niet is gericht op de naleving van de subsidievoorwaarden.
133.	Geen tot weinig formele afrekeningen.
134.	Verder ook geen sanctiebeleid/financiële consequenties voor: <ul style="list-style-type: none"> - te late indiening afrekening; - geen indiening afrekening; en - niet naleven subsidievoorwaarden. <p>Hierdoor hebben de instellingen ook geen incentive om zich te houden aan de geldende voorwaarden van de subsidieverordening.</p>
MINISTERIE VAN ONDERWIJS, WETENSCHAP CULTUUR EN SPORT	
ALGEMEEN	
135.	Tekort aan capaciteit en deskundigheid: <ul style="list-style-type: none"> - Geen kennis- en dossieroverdracht. - Vacatures van kritische functies. - Onvoldoende kennis.
136.	Interne controlefunctie is niet vervuld.
137.	De rol en verantwoordelijkheden van de afdeling AO/IB van het ministerie van financiën ten aanzien van de interne controlefunctie zijn voor het ministerie niet duidelijk gedefinieerd. Daarnaast zijn de interne controles die door de afdeling AO/IB van het ministerie financiën worden uitgevoerd en de rapportages over de uitgevoerde werkzaamheden en eventuele bevindingen beperkt.

Omschrijving van de tekortkoming ⁵⁶	
138.	Periodieke management rapportages zijn niet aanwezig of deze zijn niet voldoende financieel onderbouwd. MT Notulen en actiepunten lijsten worden niet altijd opgesteld of ontbreken.
139.	Het ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport (OWCS) heeft de inkomstenpost 'bevordering studie' op hun begroting staan die door het ministerie van financiën op de begroting van het ministerie worden 'geplaatst'. Het ministerie van OWCS kan hier echter geen invloed op uitoefenen, kan geen controlewerkzaamheden verrichten, heeft geen inzicht in de transacties en realisatie van deze posten en kan daarom geen verantwoordelijkheid hiervoor dragen. Daarnaast vindt geen communicatie of afstemming plaats tussen het ministerie van financiën en het ministerie van OWCS voor deze post.
BEGROTING	
140.	Het begrotingstraject loopt niet adequaat: de begroting wordt opgesteld op basis van de begroting van het voorgaande jaar en niet op basis van de beleidsdoelstellingen van het ministerie waardoor een koppeling tussen het regeerprogramma (beleid) en de begroting ontbreekt.
141.	Het Ministerie van OWCS heeft geen inzicht in de begrotingsrisico's. Zo vindt geen aanpassing van het beleid plaats (prioriteiten en doelstellingen) na begrotingswijzigingen die zowel door het ministerie van financiën worden doorgevoerd als door het ministerie zelf.
AANGAAN VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN	
142.	Procedures en richtlijnen inzake consultancybeleid worden niet nageleefd.
143.	Procedures en richtlijnen inzake het archiveren van financiële bescheiden worden niet nageleefd.
144.	Het proces "Aangaan van Financiële verplichtingen" is volgtijdig niet juist. Bij 2 van de 7 gecontroleerde transacties is de ontvangstdatum van de factuur eerder dan de opmaakdatum van de aanvraag-en bestelbon.
145.	Bij het aangaan van verplichtingen ontbreekt de controle vooraf door een bevoegde medewerker of voldoende budget aanwezig is binnen de begroting om de verplichting aan te gaan (check op de toereikendheid van de betreffende begrotingsposten).
146.	Bestelbonnen en/of machtigingsverzoeken worden niet geautoriseerd of zijn niet aanwezig.
147.	Geen toereikende controle op facturen die betaalbaar worden gesteld en de lijst 'te betalen facturen' die naar het ministerie van Financiën wordt verstuurd.
148.	Betalingen worden verricht door het ministerie van Financiën maar hierbij is er geen monitoring of de betalingen juist zijn geboekt in E-One en of de crediteuren tijdig betaald worden.
149.	Monitoring ontbreekt op openstaande bestelbonnen met als gevolg dat de aangegane verplichtingen intern onvolledig in beeld zijn.
150.	De contractenregistratie is niet actueel en tevens niet gecombineerd met een verplichtingenadministratie.
151.	De aansluiting tussen bestelbon en factuur ontbreekt (is een essentieel onderdeel van de zogenaamde 'three-way-match').
SUBSIDIEVERSTREKKING	
152.	Het Programma van eisen is niet geactualiseerd of niet specifiek en meetbaar opgesteld, waardoor controle achteraf niet mogelijk is.
153.	Geen procedures en richtlijnen met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> - beoordeling en toekenning van subsidies; - betaling van subsidiegelden & monitoring van voorschotten; - afrekening van subsidies; en - registratie van de subsidies.
154.	Geen interne controle op doelmatigheid van de subsidiegelden die uitgekeerd worden aan externe organisaties met als doel activiteiten te ondernemen die bijdragen om beleidsdoelstellingen te realiseren. De (financiële) beoordeling van de verantwoording van de gesubsidieerde instellingen is uitbesteed aan diverse accountantskantoren, echter hierbij wordt niet altijd een controleprotocol verstrekt, waardoor mogelijk de accountantscontrole niet is gericht op de naleving van de subsidievoorwaarden en de doelmatigheid en de rechtmatigheid van de bestedingen.
155.	Geen tot weinig formele afrekeningen. Verder ook geen sanctiebeleid/financiële consequenties voor: <ul style="list-style-type: none"> - te late indiening afrekening; - geen indiening afrekening; en - niet naleven subsidievoorwaarden. Hierdoor hebben de instellingen ook geen incentive om zich te houden aan de geldende voorwaarden van de subsidieverordening.
156.	De subsidieverordening wordt niet nageleefd: <ul style="list-style-type: none"> - Programma van eisen is niet consequent aanwezig en verstuurd naar de te subsidiëren instellingen.

Omschrijving van de tekortkoming⁵⁶	
	<ul style="list-style-type: none"> - Subsidieaanvragen van de instellingen ontbreken veelal. - Het besluitvormingsproces inzake verlenen van subsidie en het vaststellen van de subsidiebedragen worden niet schriftelijk vastgelegd. - Formeel vastgestelde ministeriele beschikkingen zijn niet consequent aanwezig. - Ministeriële beschikkingen zijn niet getekend (autorisatie). - Subsidies worden niet consequent vastgesteld en afgerekend met de instellingen.
157.	Getekende ministeriële beschikkingen ontbreken. Afstemming over subsidies tussen het ministerie van Financiën en het ministerie van OWCS ontbreekt. Zo zijn ministeriële beschikkingen niet ondertekend, terwijl de subsidies wel zijn uitbetaald.
MINISTERIE VAN SOCIALE ONTWIKKELING, ARBEID EN WELZIJN	
ONDERSTANDSVERSTREKKING	
158.	Er is geen risicoanalyse opgesteld als basis voor de opzet van de te implementeren beheersingsmaatregelen binnen het onderstandsproces.
159.	Niet alle klantdossiers zijn voorzien van de vereiste basisdocumenten. Hierdoor is niet vast te stellen op welke gronden (bewijsstukken) de consulenten en vestigingsmanagers hun besluit (advies) hebben gebaseerd. Ook worden de adviezen van de consulenten niet altijd in het betreffende klantdossier gearhiveerd.
160.	De aanvragen worden niet altijd binnen de wettelijk toegestane termijn van 8 weken afgehandeld. Reden hiervoor is vaak dat aanvragers niet altijd alle benodigde documenten in één keer (tijdig) indienen, waardoor de afhandeling langer dan 8 weken kan duren.
161.	De berekening van het onderstandsbedrag bevat fouten. Zo komt het voor dat geen rekening wordt gehouden met de verwervingskosten (beter bekend als de vervoerskosten).
162.	Er vindt geen controle plaats op de volledige verwerking van intrekkingen in de uitkeringsadministratie. Intrekkingen hebben betrekking op klanten die geen recht meer hebben op onderstand of waarvan het onderstandsbedrag wordt verlaagd. Tevens is er geen zicht op de status van de geautoriseerde intrekkingen.
163.	Periodiek wordt niet gecontroleerd of de cliënten nog recht hebben op de onderstandsuitkering.
164.	Er wordt geen aansluiting vastgesteld tussen de onderstand-betaallijst die door het ministerie van SOAW naar de bank wordt verzonden en de door het ministerie van Financiën geboekte onderstandsuitkering in de financiële administratie.
MINISTERIE VAN GEZONDHEID, MILIEU EN NATUUR (GMN)	
ALGEMEEN	
165.	Tekort aan capaciteit en deskundigheid: <ul style="list-style-type: none"> - Geen kennis- en dossieroverdracht. - Vacatures van kritische functies. - Onvoldoende kennis.
166.	Interne controlefunctie is niet vervuld.
167.	De rol en verantwoordelijkheden van de afdeling AO/IB van het ministerie van Financiën ten aanzien van de interne controlefunctie zijn voor het ministerie niet duidelijk gedefinieerd. Daarnaast zijn de interne controles die door de afdeling AO/IB van het ministerie financiën worden uitgevoerd en de rapportages over de uitgevoerde werkzaamheden en eventuele bevindingen beperkt.
168.	Periodieke management rapportages zijn niet aanwezig of deze zijn niet voldoende financieel onderbouwd. MT Notulen en actiepunten lijsten worden niet altijd opgesteld of ontbreken.
169.	Een actuele parafenlijst ontbreekt.
BEGROTING	
170.	Het begrotingstraject loopt niet adequaat: de begroting wordt opgesteld op basis van de begroting van het voorgaande jaar en niet op basis van de beleidsdoelstellingen van het ministerie waardoor een koppeling tussen het regeerprogramma (beleid) en de begroting ontbreekt.
171.	Het ministerie van GMN heeft geen inzicht in de begrotingsrisico's. Zo vindt geen aanpassing van het beleid plaats (prioriteiten en doelstellingen) na begrotingswijzigingen die zowel door het ministerie van financiën worden doorgevoerd als door het ministerie zelf.
INKOMSTEN	
INVOERKEURLONEN, AVB EN KEURING PERSONEN	
172.	Er vindt geen aansluiting plaats tussen ontvangsten die door het ministerie van Financiën in E-one worden verantwoord en de interne registraties van de uitvoerende organisaties van het ministerie van GMN.

Omschrijving van de tekortkoming ⁵⁶	
173.	Ontbreken functiescheiding tussen inning, bewaring, registratie en verantwoording. Deze functies worden nu door dezelfde persoon uitgevoerd.
174.	(Actuele) procedures en richtlijnen inzake de diverse inkomstenstromen ontbreken; werkzaamheden worden vaak verricht op basis van ervaring uit het verleden.
AANGAAN VAN FINANCIËLE VERPLICHTINGEN	
175.	Procedures en richtlijnen inzake het aanvragen van offertes worden niet nageleefd.
176.	Procedures en richtlijnen inzake het archiveren van financiële bescheiden worden niet nageleefd.
177.	Het proces 'Aangaan van Financiële verplichtingen' is volgtijdig niet juist. Bij 8 van de 9 transacties was de bestelbon achteraf opgesteld.
178.	Bij het aangaan van verplichtingen ontbreekt de controle vooraf door een bevoegde medewerker of voldoende budget aanwezig is binnen de begroting om de verplichting aan te gaan (check op de toereikendheid van de betreffende begrotingsposten).
179.	Bestelbonnen en/of machtigingsverzoeken worden niet geautoriseerd of zijn niet aanwezig.
180.	Geen toereikende controle op facturen die betaalbaar worden gesteld en de lijst 'te betalen facturen' die naar het ministerie van Financiën wordt verstuurd.
181.	Betalingen worden verricht door het ministerie van Financiën maar hierbij is er geen monitoring of de betalingen juist zijn geboekt in E-one en of de crediteuren tijdig betaald worden. Daarnaast wordt deze "onzekerheid" van betaling ingecalculeerd middels een opslag in de prijzen die leveranciers aan de overheid in rekening brengen.
182.	De contractenregistratie is niet actueel en tevens niet gecombineerd met een verplichtingenadministratie.
SUBSIDIEVERSTREKKING	
183.	Geen procedures en richtlijnen met betrekking tot: <ul style="list-style-type: none"> - beoordeling en toekenning van subsidies; - betaling van subsidiegelden & monitoring van voorschotten; - afrekening van subsidies; en - registratie van de subsidies.
184.	Subsidieaanvragen worden niet tijdig en/of volledig ingediend.
185.	Geen interne controle op doelmatigheid van de subsidiegelden die uitgekeerd worden aan externe organisaties met als doel activiteiten te ondernemen die bijdragen om beleidsdoelstellingen te realiseren. De (financiële) beoordeling van de verantwoording van de gesubsidieerde instellingen is uitbesteed aan diverse accountantskantoren, echter hierbij wordt niet altijd een controleprotocol verstrekt, waardoor mogelijk de accountantscontrole niet is gericht op de naleving van de subsidievoorwaarden.
186.	Geen tot weinig formele afrekeningen. Verder ook geen sanctiebeleid/financiële consequenties voor: <ul style="list-style-type: none"> - te late indiening afrekening; - geen indiening afrekening; en - niet naleven subsidievoorwaarden. Hierdoor hebben de instellingen ook geen incentive om zich te houden aan de geldende voorwaarden van de subsidieverordening.
MINISTERIE VAN FINANCIËN	
187.	Belastingopbrengsten. Het ontvangerssysteem GOS kan geen sluitende overzichten produceren van het verloop van de belastingvorderingen.
188.	De post 'Gelden in bewaring' wordt niet periodiek aangesloten met de administratie van de Ontvanger en de Douane.
189.	De balansposten 'Gelden in bewaring' en 'Anticipatieposten' worden niet periodiek gespecificeerd en geanalyseerd.

Bijlage 5 Overzicht verbeterplannen v/s de tekortkomingen in het financieel beheer

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
1a	Algemeen	Tekort aan capaciteit en deskundigheid.	BPD	In 2015 is de functie van Sector Directeur ingevuld en die van de beleidsdirecteur in 2016. De functies van directeur Shared Service Organisatie (SSO) en Secretaris-Generaal wordt op interim basis ingevuld door het uitblijven van geschikte kandidaten.	Er is geen deadline in het plan van aanpak opgenomen voor het invullen van de vacatures.	De maatregelen zijn niet SMART genoeg geformuleerd. Bij de meeste maatregelen is geen deadline vermeld per wanneer de maatregel wordt geïmplementeerd. Daarnaast ontbreekt een duidelijke aansluiting tussen de behoefte aan opleiding en de te geven opleidingen. Hierdoor is niet zeker of de opleidingen de geschikte opleidingen zijn voor het verhogen van de deskundigheid dat ontbreekt.
			JUS	De financiële afdeling van het ministerie wordt gereorganiseerd voor betere financiële beheersing.	Geen deadline vermeld in het plan van aanpak.	
			VVRP	In juli 2016 is de werving (kritische functie) begonnen.	Deadline: 28 februari 2017	
			EO	Vacature kritische functies zijn of worden ingevuld. In 2016 inhaalslag plaatsgevonden qua opleidingen.	Voortzetting in 2017 Geen deadline.	
			OWCS	Alle vacatures vermeld in de instroomplanning van 2014 en 2015 zijn ingevuld of zijn in eindproces v/d lopende wervingsprocedure.	Vermeld is dat dit zo snel mogelijk zal worden uitgevoerd.	
			GMN	Instroomplanning 2017 opgesteld, werving & selectie is gepland en Financial Controller (FC) functie is ingevuld per 1 januari 2017	Deadline: 31 december 2017	
			1b	Interne Controle Functie niet vervuld.	AZ	
BPD						
JUS						

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
			VVRP EO OWCS GMN	verantwoordelijkheid van Financieel Beleid en Begrotingsbeheer (FBB) van het ministerie van Financiën op te zetten ter versterking van de financiële kolom bij de ministeries. De Auditors zullen werken voor de ministeries en rapporteren aan de SG van het ministerie.		deadline vermeld voor het invoeren van de internal auditafdeling. Status implementatie is niet bekend.
1c		Geen adequate interne controle door de afdeling Administratieve Organisatie /Interne Beheersing (AO/IB) van het Ministerie van Financiën.	AZ BPD JUS VVRP EO OWCS GMN	Duidelijkheid over rol en verantwoordelijkheid van afd. AO/IB door akkoord RvM van 2 november 2016 om een centrale Internal Audit afdeling onder verantwoordelijkheid van FBB van het ministerie van Financiën op te zetten.	Geen deadline voor de uitvoering	Idem 1a
1d		Managementteam (MT) notulen en actiepuntenlijsten ontbreken.	AZ VVRP EO OWCS	Geen maatregel vermeld in het plan van aanpak. Notulen van MT-vergadering worden opgesteld. Er worden besluiten-en actiepuntenlijst opgesteld. MT notulen en actiepunten worden sinds juli 2015 bijgehouden.	 Afgehandeld conform ministerie Deadline: januari 2017	Niet alle ministeries hebben een maatregel genomen voor het oplossen van dit aspect. Er is ook geen eenduidigheid wat betreft het doel en de opzet van de notulen.

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
			GMN	Geen maatregel voor MT notulen en actiepuntenlijsten.		
1e		Periodieke managementrapportages ontbreken.	AZ	Het ministerie acht dat door kleinschaligheid geen expliciete noodzaak hiervoor is.		Dit aspect is niet door alle ministeries afgehandeld , waardoor deze tekortkoming niet geheel is weggewerkt.
	BPD		Managementrapportages worden sinds 2014 opgesteld en zijn op verzoek beschikbaar.	Afgehandeld conform ministerie		
	JUS		Het ministerie acht dat de managementrapportages niet uniform zijn. Zullen samen met het ministerie van financiën een ander model voor hun periodieke rapportage ontwikkelen.	Pending		
	VVRP		Periodieke managementrapportages zijn onderdeel meerjarig traject met de SOAB.	Deadline: 31 december 2017		
	EO		Per 1 januari 2017 is begonnen met de opstelling van managementrapportages.	Afgehandeld conform ministerie.		
	OWCS		Geen maatregel opgenomen voor periodieke managementrapportages.			
	GMN		Periodieke managementrapportages onderdeel begrotingscyclus die in 2015 is opgestart.	Afgehandeld conform ministerie.		
1f		Geen sprake van actuele handtekeningenlijsten en/of een volledig mandatenregister	AZ	Parafenlijsten zijn geactualiseerd.	Afgehandeld conform de ministeries.	De registers opgenomen op de website van het ministerie van Financiën zijn niet volledig en niet
	BPD					
	JUS					
	VVRP					

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
			EO			actueel. Voldoen hierdoor niet aan art. 40 lid 3 van de Lv CV. Hierdoor is deze tekortkoming niet geheel weggewerkt.
2a	Begroting	Het ministerie van BPD maakt verscheidene kosten voor alle ministeries waaronder advieskosten (advocaatkosten), service kosten zoals licenties voor Windows en Outlook.	BPD	De overheid heeft vanaf 10-10-10 de bouw van een centrale huisvesting aangekondigd om zo de kosten te drukken en efficiëntie te verhogen.	Er is geen deadline vermeld in het plan van aanpak. Tot op heden zijn geen stappen ondernomen voor de bouw van de centrale huisvesting. Daarnaast is nooit geld hiervoor gereserveerd.	Centrale huisvesting is geen oplossing voor diverse van de kosten die het ministerie van BPD voor alle ministeries maakt en niet doorbelast. De voorgenomen maatregel is hierdoor niet toereikend.
2b		Het ministerie van Justitie heeft ANG 1,2 miljoen op de begroting staan dat betrekking heeft op het Criminaliteitsbestrijdingsfonds. Deze post wordt door het ministerie van Financiën op de begroting van het ministerie van Justitie geboekt, maar het ministerie van Justitie heeft geen invloed hierop.	JUS	Vanaf 2015 wordt vanuit Criminaliteitsbestrijdingsfonds (Crimefonds) actief informatie en onderbouwing opgevraagd bij het ministerie van Financiën en het Openbare Ministerie. Crimefonds heeft zijn procedures en voert controles op uitgegeven gelden.	Afgehandeld conform ministeries.	De voorgenomen maatregel is niet toereikend. Inmiddels is zorg gedragen dat het ministerie van Justitie informatie krijgt. Uit het maatregel blijkt niet dat het crimefonds/ ministerie van justitie verder betrokken is ter waarborgen dat de kosten juist worden geboekt en dat het volledig aan het fonds toekomstige bedrag in het fonds wordt gestort.

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
2c		Het ministerie van OWCS heeft de inkomstenpost 'bevordering studie' op hun begroting staan, maar kan hier echter geen invloed op uitoefenen. Kan geen controle werkzaamheden verrichten, heeft geen inzicht in de transacties en realisatie van deze posten en kan daarom geen verantwoordelijkheid hiervoor dragen.	OWCS	Zal binnenkort met Financiën worden opgepakt.	Deadline: 31 december 2017	Maatregel is niet SMART geformuleerd. Het geeft niet aan hoe dit aspect zal worden opgepakt. Het is niet bekend of inmiddels actie is ondernomen om de deadline van 31 december 2017 te halen. Hierdoor wordt de maatregel als niet toereikend aangemerkt.
2d		Het begrotingstraject verloopt niet adequaat.	AZ BPD JUS VVRP EO OWCS GMN	Er wordt gewerkt aan verbetering van de begrotingscyclus en het financieel beheer.	Deadline: 31 december 2017	Maatregel is niet SMART geformuleerd. Het geeft niet aan wat gedaan wordt aan de begrotingscyclus. Het is niet bekend of inmiddels actie is ondernomen om de deadline van 31 december 2017 te halen. Hierdoor wordt de maatregel als niet toereikend aangemerkt.
2e		Geen inzicht in de begrotingsrisico's	AZ BPD JUS VVRP EO OWCS GMN	Er wordt gewerkt aan verbetering van de begrotingscyclus en het financieel beheer.	Deadline: 31 december 2017	Idem 2c

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
2f		Diverse ministeries hebben bepaalde posten op hun begroting staan die door het ministerie van financiën op de begroting van de ministeries worden 'geplaatst'. De ministeries kunnen hierover geen invloed op uitoefenen. Ze kunnen geen controlewerkzaamheden verrichten, hebben geen inzicht in de transacties en realisatie van deze posten en kunnen derhalve geen verantwoordelijkheid hiervoor dragen. Ministerie van AZ heeft geen zicht op de begroting en budgetuitputting van het Kabinet van de Gevolmachtigde Minister Curaçao (KGMC).	AZ	Sinds 2016 kan het ministerie gelijktijdig met het KGMC de uitputting van de begroting volgen in het administratie-systeem E-one.	Afgehandeld conform ministerie, maar de afstemming van de begrotings-uitputting tussen KGMC en het ministerie AZ blijft punt van aandacht.	Deze tekortkoming is deels afgehandeld. Afstemming van de begrotingsuitputting moet nog worden opgelost.
			EO	Dit betreft de post 'Andere Verkopen' van Bureau Intellectueel Eigendom en Bureau Telecommunicatie en Post. Deze posten zijn vanaf 2015 ondergebracht bij de verantwoordelijke ministeries Justitie en Verkeer Vervoer en Ruimtelijke Planning.	Afgehandeld conform plan van aanpak.	
3a	Inkomsten (AO/IB)	Geen formele procedures en richtlijnen inzake inkomstenstroom.	AZ BPD JUS VVRP EO GMN	In 2016 is een meerjarig verbetertraject opgestart bij deze ministeries.	De verwachting is dat het traject bij de meeste ministeries per eind 2017 grotendeels is gerealiseerd.	Maatregel is niet SMART geformuleerd. Het geeft niet aan wat het verbetertraject inhoudt. Het is niet bekend of inmiddels actie is ondernomen om de deadline van eind 2017 te halen. Hierdoor

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
						wordt de maatregel als niet toereikend aangemerkt.
3b		Geen effectieve werking van de AO/IB en geen inzicht in de werkelijke inkomstenstroom 'Visserij'.	EO	In 2015 is Fishing Monitor Center (FMC) opgericht. De monitoring van de processen inclusief de inningen lopen via de FMC.	Afgehandeld conform ministerie.	Bij een volgende controle (Jaarrekening 2016) zal worden nagegaan of de verbeterpunten inderdaad zijn weggewerkt.
3c	Inkomsten (ontbrekende aansluitingen)	Ontbreken van afstemming tussen het systeem RAAS en de kwitanties voor de verleende diensten.	BPD (afdeling bevolking)	Er is aansluiting tussen kwitantieboek en het systeem RAAS. Dit gebeurt door middel van invulformulier aanvraag paspoorten.	Afgehandeld conform ministerie.	Maatregel is niet SMART , is niet duidelijk hoe de aanvraag-formulier de oplossing zal zijn om de aansluiting te bewerkstelligen.
3d		Geen aansluiting tussen de geregistreeerde boetegelden in het systeem Actpol ⁵⁷ van het Openbaar Ministerie (OM) en de hardcopy boeteformulieren die worden ingediend.	JUS	Leiding KPC stuurt op tijdige indiening Oproeping Procesverbaal (OPVs) en OM neemt ook rechtstreeks contact op met teamchefs KPC voor het tijdig indienen van de hardcopy boeteformulieren .	Afgehandeld conform ministerie.	Het is niet duidelijk of de ontbrekende aansluiting veroorzaakt wordt door het niet tijdig indienen van de boete formulieren en of met deze maatregel de knelpunt wordt opgelost .
3e		Geen aansluiting tussen ontvangsten die door het ministerie van Financiën in E-	GMN Invoeurkeuren,	De inkomstenprocessen zijn met de ondersteuning van SOAB opgesteld. Implementatie loopt achter doordat	Deadline: 31 december 2017	Het is niet bekend of inmiddels actie is ondernomen om de

⁵⁷ Actpol is een computerprogramma waarmee de medewerkers informatie invoeren in een databank.

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
		one worden verantwoord en de interne registraties van de uitvoerende organisaties van het ministerie van GMN.	Agrarisch en Visserij Beheer (AVB) en keuring personen.	de functie Financial Controller nog moet worden ingevuld.		deadline van 31 december 2017 te halen.
3f	Inkomsten (ontbrekende functie scheiding)	Geen functiescheiding tussen inning, bewaring, registratie en verantwoording.	BPD	Functie rekenplichtig ambtenaar wordt intern opgevuld.	Geen startdatum in verband met aanpassing van de infrastructuur.	Maatregel is niet SMART geformuleerd. Voorgenomen maatregel bij BPD is niet ingevoerd conform plan van aanpak. Voor wat betreft GMN is de status niet bekend om te oordelen of december 2017 haalbaar is.
			GMN	Proces is vastgelegd en is in review fase	Deadline: 31 december 2017	
3g		Geen functiescheiding registratie van rijbewijskaarten, leges en zegels en diegene die toegang heeft tot de kluis.	BPD (bureau rijbewijzen)	Tot voor kort was er een financiële medewerker die als rekenplichtig ambtenaar fungeerde.	Geen deadline	Maatregel is niet SMART geformuleerd. Geen duidelijkheid wat de maatregel is en ook geen zicht wanneer het wordt uitgevoerd.
3h	Inkomsten (geen controle)	Geen controle op de verschreven rijbewijskaarten en de oude rijbewijskaarten	BPD (bureau rijbewijzen)	Controle geschiedde door behandelen medewerker (tevens waarnemend hoofd Rijbewijzen)	Geen deadline	Maatregel is niet SMART geformuleerd. Het is niet duidelijk wat het ministerie als maatregel heeft voorgesteld.
3i		Het ontbreekt aan dagelijkse controle op de dagopbrengsten, het aantal verkochte kaarten en de	BPD (bureau rijbewijzen)	Van 2014 tot september 2016 was er een medewerker van Shared Service Organisatie ter beschikking voor ondersteuning, controle en	Geen status vermeld.	Geen duidelijkheid over wat de ter beschikking gestelde medewerker van de SSO als maatregel heeft

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
		afgedragen kasgelden door de kassa medewerkers.		verrichte werkzaamheden op rekenplichtig niveau.		ingevoerd voor het wegwerken van de tekortkoming. De status is ook niet bekend. Hierdoor is er geen zekerheid of deze tekortkoming is weggewerkt.
3j		Geen controle op de uitgegeven en retour ontvangen boeteformulieren aan/van verbalisanten.	JUS	Er is een formulier ontwikkeld waar altijd getekend moet worden voor ontvangst van de boeken met boeteformulieren.	Afgehandeld conform ministerie.	Maatregel niet toereikend . Het voor ontvangst tekenen geeft nog geen garantie dat gecontroleerd wordt. De controle op de aansluiting tussen de uitgegeven formulieren en de verballen moet ook worden geregeld.
3k	Inkomsten overig	Boeteformulieren worden niet tijdig ingediend bij het OM	JUS	KPC en OM zitten periodiek om tafel. Sinds 2016 gaat het aanzienlijk beter de leiding KPC is gaan sturen op tijdige inzending van de OPVs	Afgehandeld conform ministerie	Toereikendheid maatregel wordt in volgende onderzoek (Jaarrekening 2016) nagegaan.
3l		Geen inventarisatie van de eindvoorraad brandstof bij UO OW per balansdatum	VVRP	Organisatorisch verbetertraject in uitvoering samen met SOAB.	Deadline: 31 december 2017	Het is niet bekend wat de status van dit verbetertraject is en welke acties inmiddels zijn ondernomen om de deadline van 31 december 2017 te halen.

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
3m		Boeteformulieren worden niet juist of niet volledig ingevuld.	JUS	De kwaliteit van de OPVs is vooruit gegaan, door scherpe sturing vanuit OM en KPC.	Afgehandeld conform ministerie.	Het is niet duidelijk welke maatregel is genomen. In een volgende controle zal worden nagegaan of dit aspect inderdaad is opgelost.
3n		Foutieve opbrengst-verantwoording in het administratiesysteem.	VVRP	Verantwoording van opbrengsten gebeurt door het ministerie van Financiën.		Er is geen maatregel vermeld. Dus geen zekerheid dat dit aspect wordt opgelost.
3o		Geen inventarisatie van de eindvoorraad brandstof bij UO OW per balansdatum.	VVRP	Organisatorisch verbetertraject in uitvoering samen met SOAB.	Deadline: 31 december 2017	Idem 3l
3p		Beheersovereenkomst tussen PAC en het Land ontbreekt en juridische aanwijzing van parkeerplaatsen heeft niet plaatsgevonden.	VVRP	Conform juridisch advies en advies van de SOAB is de relatie tussen PAC en het Land met de gunning op 17 september 2007 geformaliseerd. Moet nog opgenomen worden in schriftelijke beheersovereenkomst. De parkeerplaatsen zijn in het verleden bij Eilandsbesluit Houdende Algemene Maatregelen aangewezen.	Geen deadline.	Maatregel is niet SMART geformuleerd. Is niet duidelijk vermeld per wanneer het wordt opgelost. Er is tevens niet bekend of actie is ondernomen om dit aspect op te lossen.
3q		Ontbreken van product registratie voor bepaalde producten (aangifte huwelijk, geboorteakte etc.) in het administratieve systeem.	BPD (afd bevolking)	Invoering van de software Kas4all systeem (productie en geld opbrengstregistratie systeem) bij alle balies.	Afgehandeld conform ministerie.	Maatregel is niet SMART geformuleerd. Geen zicht hoe Kas4all deze tekortkoming zal wegwerken. In de toekomstige onderzoek zal worden nagegaan

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
						of deze tekortkoming is weggewerkt.
3r		Onduidelijkheid over grootboekrekening waar gelden van dagopbrengsten worden verantwoord.	BPD (afd bevolking)	Afschaffing van betaling met contant geld.	Afgehandeld conform ministerie.	Door het afschaffen van betaling met contant geld wordt geen duidelijkheid gecreëerd met betrekking tot de grootboekrekening waarop de opbrengstgelden moeten worden verantwoord.
3s		Geen inzicht in de inkomsten uit horecaverunningen. De UO WJZ is belast met aanvraag en verlening en het ministerie van Financiën met de inning en verantwoording.	AZ	Bij WJZ wordt geen registratie bijgehouden van de te innen bedragen. Om inzicht te krijgen in de inkomsten en de te innen bedragen dient in de toekomst afstemming plaats te vinden tussen Financiën en UO WJZ .	Afgehandeld conform het ministerie.	Er is niet vermeld hoe dit aspect is afgehandeld . Hierdoor kan geen zekerheid worden gegeven dat de tekortkoming inderdaad is weggewerkt.
4a	Aangaan van verplichtingen (AO/IB)	Het niet naleven van procedures en richtlijnen inzake het archiveren van financiële bescheiden. Stukken worden namelijk onder andere niet of niet samen bewaard.	AZ	Interne richtlijnen worden voortdurend aangescherpt.	Deadline: 30 Juni 2017	De meeste ministeries hebben eind december als deadline vermeld voor het oplossen van deze tekortkoming. Er is geen informatie beschikbaar over de status van het verbetertraject waardoor geen zekerheid kan worden gegeven dat de vermelde deadline haalbaar is.
			BPD	Financiële administratie is sinds 2016 gecentraliseerd bij Ministeriële Staf	Afgehandeld conform ministerie	
			VVRP	In 2016 verbetertraject opgestart samen met de SOAB.	Deadline: 31 december 2017	
			EO	Sinds 2015 conform AO-procedure archiveren financiële bescheiden.	Afgehandeld conform ministerie	
			OWCS	Door SOAB rapport opgesteld met nieuwe richtlijnen en procedures.	Deadline: 31 december 2017	

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
			GMN	Geen Financial Controller in dienst, conceptractlijnen in review fase.	Deadline: 31 december 2017	
4b		Proces 'Aangaan van Financiële verplichtingen' is niet volgtijdig juist (de ontvangstdatum van de factuur is vaak eerder dan de opmaakdatum van de aanvraag-en bestelbon).	AZ	Financial Controller probeert via management team om de rest van het ministerie bewust te maken van de risico's.	Deadline: 31 december 2017	De meeste ministeries hebben eind december als deadline vermeld voor het oplossen van deze tekortkoming. Er is geen informatie beschikbaar over de status door hen te nemen acties waardoor geen zekerheid kan worden gegeven dat de vermelde deadline haalbaar is.
	BPD		Financiële administratie is sinds 2016 gecentraliseerd bij Ministeriële Staf.	Afgehandeld conform ministerie		
	JUS		Ingeval van nutsbedrijven, facturen worden achteraf verstuurd.	Afgehandeld conform ministerie.		
	OWCS		Onderdeel meerjarig traject.	Deadline: 31 december 2017		
	GMN		Geen Financial Controller in dienst, de SOAB is bezig met beschrijving van het proces.	Deadline: 31 december 2017		
4c		Geen naleving van de offerteprocedure.	BPD	Financiële administratie is sinds 2016 gecentraliseerd bij Ministeriële Staf	Afgehandeld conform ministerie.	Niet door alle ministeries is deze tekortkoming opgelost . Bij de ministeries die hebben aangegeven dat het is opgelost zal bij een volgende controle worden nagegaan of op basis van de door hen genomen maatregel de knelpunt is weggewerkt.
	JUS		Controle door zowel het ministerie van Justitie als van Financiën	Afgehandeld conform ministerie.		
	VVRP		Sinds 2016 verbetertraject samen met de SOAB.	Geen deadline		
	GMN		SOAB is bezig met beschrijving van het proces.	Deadline: 31 december 2017		
4d		Geen (volledige) toepassing van consultancy beleid.	BPD	Financiële administratie is sinds 2016 gecentraliseerd bij de Ministeriele staf.	Afgehandeld conform ministerie.	Niet door alle ministeries is deze tekortkoming opgelost . Bij een volgende controle zal worden nagegaan of op basis
	JUS		Controle wordt zowel door ministerie van Justitie als door Financiën uitgevoerd.	Afgehandeld conform ministerie.		

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
			VVRP	Sinds 2016 verbetertraject samen met de SOAB.	Geen deadline.	van de genomen maatregelen dit knelpunt is weggewerkt.
			EO	Procedure wordt beter bewaakt door secretaris-generaal.	Afgehandeld conform ministerie.	
			OWCS	invoeren van voorbeeldformulieren met controlepunten.	Reeds opgestart.	
4e	Aangaan van verplichtingen (Ontbrekende controle)	Bij het aangaan van verplichtingen vindt door de bevoegde medewerkers (vooraf) geen controle plaats op de toereikendheid van de bijbehorende begrotingsposten.	JUS	Controle wordt zowel door ministerie van Justitie als door Financiën uitgevoerd.	Afgehandeld conform ministerie.	Niet door alle ministeries is deze tekortkoming opgelost . Bij de ministeries die hebben aangegeven dat het is opgelost zal bij een volgende controle worden nagegaan of op basis van de door hen genomen maatregel dit knelpunt is weggewerkt.
			GMN	SOAB is bezig met beschrijving van het proces.	Deadline: 31 december 2017	
			GMN	SOAB is bezig met beschrijving van het proces.	Deadline: 31 december 2017	
			EO	Proces wordt beter bewaakt door secretaris- generaal.	Afgehandeld conform ministerie	
			OWCS	Procedures vaststellen en formeel vastleggen.	Deadline: 31 december 2017	
			GMN	Onderdeel lopend traject FB samen met de SOAB.	Deadline: 31 december 2017	
4f	Geen controle op betalingsbatches.		BPD	Financiële administratie is sinds 2016 gecentraliseerd bij Ministeriële Staf.	Afgehandeld conform ministerie.	Deze maatregelen zijn niet SMART . Ze geven niet aan hoe de knelpunt wordt aangepakt. Bij een ministerie is geen datum vermeld voor de realisatie van de maatregel. Verder is er geen informatie beschikbaar over de status van de maatregelen die per eind december 2017
			JUS	Facturen worden rechtstreeks door leverancier naar financiën verstuurd.	Afgehandeld conform ministerie.	
			VVRP	Onderdeel lopend traject financieel beheer samen met de SOAB	Geen deadline	
			OWCS	Geen centrale plek voor digitaal bijhouden van facturen.	Deadline: 31 december 2017	
			GMN	Onderdeel lopend traject financieel beheer samen met de SOAB.	Deadline: 31 december 2017	

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
						moeten worden afgerond. Hierdoor kan geen mening worden gevormd of de deadline realistisch is.
4g		Geen controle op juistheid en tijdigheid van verrichte betalingen.	AZ	Periodieke controle naar status betalingen door Financial Controller.	Afgehandeld conform ministerie.	De maatregelen die afgerond zijn zullen bij een volgende controle worden beoordeeld of deze hebben bijgedragen tot het oplossen van de knelpunt. Verder is er geen informatie beschikbaar over de status van de maatregelen die per eind december 2017 moeten worden afgerond. Hierdoor kan geen mening worden gevormd of de deadline realistisch is.
			BPD	Sinds 2016 vindt controle plaats op de juistheid van mutaties in Enterprise-one.	Afgehandeld conform ministerie.	
			JUS	Monitoring vindt plaats zowel intern als bij Ministerie van financiën.	Afgehandeld conform ministerie.	
			VVRP	Onderdeel lopend traject financieel beheer samen met SOAB.	Geen deadline	
			EO	Inhuren uitzendkracht om werkzaamheden te verrichten wegens tekort aan capaciteit.	Geen deadline	
			OWCS	In samenspraak met financiën toewerken naar digitaal systeem.	Deadline: 31 december 2017	
			GMN	Lopend traject samen met de SOAB.	Deadline: 31 december 2017	
4h	Aangaan van verplichtingen (ontbrekende documenten)	Bestelbonnen en/of machtigingsverzoeken worden niet geautoriseerd of zijn niet aanwezig.	AZ	Ongeautoriseerde bestelbonnen is bijna onmogelijk. Het archiefbeheer is verbeterd ten opzichte van 2013.	Afgehandeld conform ministerie.	Niet door alle ministeries is deze tekortkoming opgelost . Twee ministerie hebben geen datum vermeld per wanneer zij denken dit aspect op te lossen.
			BPD	Financiële administratie is sinds 2016 gecentraliseerd bij Ministeriële Staf.	Afgehandeld conform ministerie.	
			JUS	Bestelbonnen en machtigingsverzoeken worden geautoriseerd en samen met factuur bewaard.	Afgehandeld conform ministerie.	

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
			VVRP	Onderdeel verbetertraject samen met de SOAB.	Geen deadline	Bij de ministeries die hebben aangegeven dat de knelpunt is opgelost zal bij een volgende controle worden nagegaan of dit inderdaad het geval is.
			EO	Secretaris-generaal zal proces beter bewaken.	Geen deadline	
			OWCS	Invoering vastgestelde procedures januari /februari 2017 en personeel trainen januari 2017.	Deadline: 31 december 2017	
			GMN	SOAB is bezig met beschrijving van het proces.	Deadline: 31 december 2017	
4i		Geen contractenregister	AZ	Contractenregister moet worden verbeterd.	Deadline was 31 maart 2017	De meeste ministeries hebben deze knelpunt niet opgelost en ze hebben geen datum vermeld per wanneer zij de vermelde maatregel zullen invoeren.
			BPD	De afdeling centrale inkoop is bezig met het opzetten van een actuele contractenregister	Geen deadline	
			JUS	Alle registers zijn bijgewerkt	Afgehandeld conform ministerie.	
			VVRP	Onderdeel verbetertraject samen met SOAB;	Geen deadline	
			EO	Inhuren uitzendkracht om werkzaamheden te verrichten wegens tekort aan capaciteit.	Geen deadline	
			OWCS	Centrale agenda is gestart met registratie van contracten.	Afgehandeld conform ministerie.	
			GMN	Inventarisatie is uitgevoerd en lijst bijgewerkt, procedure is opgesteld en in review.	Deadline: 31 december 2017	
4j		Ontbreken beheersovereenkomst tussen Stichting Wegenfonds Curaçao (SWC) en het Land Curaçao.	VVRP	Situatie is ongewijzigd. De definitieve rol van SWC is onderwerp van bestuurlijke bespreking.	Deadline: 31 december 2017	Maatregel is niet SMART . Het geeft niet aan welke actie zal worden ondernomen en per wanneer deze gereed zal zijn.

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
4k	Aangaan van verplichtingen (overig)	De aansluiting tussen bestelbon en factuur ontbreekt .	BPD	Financiële administratie is sinds 2016 gecentraliseerd bij de Ministeriele Staf.	Afgehandeld conform ministerie.	Slechts twee van de vijf ministeries, waar deze knelpunt geïdentificeerd is, hebben aangegeven de knelpunt te hebben weggewerkt. De overige ministeries hebben geen datum vermeld per wanneer zij de vermelde maatregel zullen invoeren.
			JUS	Indien bedrag factuur hoger uitvalt dan bestelbon, wordt het niet geaccepteerd door het systeem Enterprise-one.	Afgehandeld conform ministerie.	
			EO	Voor nutsbedrijven worden bestelbonnen opgesteld op basis van een raming.	Geen deadline	
			OWCS	Indien bedrag factuur hoger uitvalt dan bestelbon, wordt het niet geaccepteerd door het systeem Enterprise-one.	Geen deadline	
			GMN	Inventarisatie is uitgevoerd en lijst bijgewerkt, procedure is opgesteld en in review.	Deadline: 31 december 2017	
5	Dienstreizen	<p>Dienstreisregeling wordt niet nageleefd ten aanzien van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tijdige accordering van de Gouverneur op de aanvraag dienstreizen van ministers die middels een Landsbesluit dient te geschieden. Dit vindt meestal achteraf plaats. - tijdige afrekening van de dienstreizen. deze worden niet (tijdig) ingediend en er wordt geen controle verricht door de controller. 	AZ	De dienstreisregeling/ Administratieve Organisatie beschrijving vermeld niet dat de accordering door de Gouverneur vooraf dient plaats te vinden. Voor de tijdige afrekening wordt een dienstreisregister bijgehouden.		Maatregel is niet SMART geformuleerd. Er is geen deadline vermeld per wanneer deze knelpunt zal worden opgelost.
EO						

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
6	Materiele vaste activa	Ontbreken van een registratie van de activa. Ontbreken van controle op de juistheid van de afschrijvingskosten	AZ	Er vindt registratie plaats van waardevolle roerende aankopen. Controle van de door financiën berekende afschrijvingskosten gebeurt nog niet.		Er is geen maatregel vermeld om de benodigde controle uit te voeren.
			EO	Tekort aan capaciteit, inhuren uitzendkracht om werkzaamheden te verrichten.		
7a	Subsidies (AO/IB)	Geen formeel subsidiebeleid. Programma van eisen is niet geactualiseerd of niet specifiek en meetbaar opgesteld, waardoor controle achteraf niet mogelijk is.	AZ	Volgens AZ is er geen sprake van subsidie, maar van overdracht. Aanpak zal aangepast worden.	Deadline: 31 maart 2017	Geen duidelijkheid inwerkingtreden nieuwe subsidie landsbesluit. Daarnaast is de maatregel niet toereikend . Met de voorgenomen maatregelen wordt de knelpunt met betrekking tot de programma van eisen niet opgelost.
			EO- JUS-OWCS	Per 1 jan 2018 geldt het Landsbesluit Subsidie, hierin zijn een aantal bestaande bepalingen uit de subsidieverordening 2007 nader uitgewerkt of gewijzigd en nieuwe bepalingen ingevoegd.		
7b		Geen procedures en richtlijnen met betrekking tot: beoordeling en toekenning van subsidies; - betaling van subsidiegelden & monitoring van voorschotten; - afrekening van subsidies; - registratie van subsidies.	AZ	Volgens het ministerie is er geen sprake van subsidie, maar van overdracht. Aanpak zal aangepast worden.	Deadline: 31 maart 2017	Geen duidelijkheid inwerkingtreden nieuwe subsidie landsbesluit. Maatregel is niet toereikend . Immers ten aanzien van de procedures en richtlijnen is geen maatregel vermeld.
			EO- JUS-OWCS	Per 1 jan 2018 geldt het Landsbesluit Subsidie, hierin zijn een aantal bestaande bepalingen uit de subsidieverordening 2007 nader uitgewerkt of gewijzigd en nieuwe bepalingen ingevoegd.		

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
			GMN	Onderdeel verbetertraject financieel beheer.	Deadline: 31 december 2017	
7c	Subsidies (ontbrekende documenten)	Ontbreken van alle formele subsidie bescheiden van subsidieverstrekkingsaanvragen aan Autobus Bedrijf Curaçao N.V. (ABC) en FKP.	VVRP	ABC valt niet onder de subsidieverordening. FKP ontvangt geen subsidie(meer) van VVRP. Er wordt gewerkt aan een beheersovereenkomst met FKP.	Geen deadline opgenomen voor afronding beheersovereenkomst.	Maatregel is niet SMART , daar geen datum voor het afronden van de beheersovereenkomst is vermeld.
7d		Geen getekende Ministeriele beschikkingen.	EO-JUS-OWCS	Per 1 januari 2018 geldt het Landsbesluit Subsidie, hierin zijn een aantal bestaande bepalingen uit de Subsidieverordening 2007 nader uitgewerkt of gewijzigd en nieuwe bepalingen ingevoegd.		Geen duidelijkheid inwerking treden van het nieuwe subsidie landsbesluit. In het nieuw besluit is een periode vermeld waarbinnen de subsidie moet worden vastgesteld, maar er zijn geen waarborgen opgenomen om te garanderen dat dit ook gebeurt. Dus is de maatregel niet toereikend .
7e	Subsidies (ontbrekende controle)	Geen interne controle op doelmatigheid subsidiegelden uitgekeerd aan externe organisaties.	AZ	Volgens het ministerie is er geen sprake van subsidie, maar van overdracht. Aanpak zal aangepast worden.	Deadline: 31 maart 2017	Deze voorgestelde maatregel door de ministeries EO, JUS- & OWCS is niet toereikend . Het landsbesluit is op zich geen waarborg dat
			EO-JUS-OWCS	Per 1 jan 2018 geldt het Landsbesluit Subsidie, hierin zijn een aantal bestaande bepalingen uit de subsidieverordening 2007 nader		

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
				uitgewerkt of gewijzigd en nieuwe bepalingen ingevoegd.		de interne controle wordt uitgevoerd.
			GMN	Onderdeel verbetertraject financieel beheer.	Deadline: 31 december 2017	
7f		Geen controle van de financiële verantwoording conform controleprotocol.	AZ	Volgens het ministerie is er geen sprake van subsidie, maar van overdracht. Aanpak zal aangepast worden.	Deadline: 31 maart 2017	Deze voorgestelde maatregel door de ministeries EO, JUS- & OWCS is niet toereikend . De landsbesluit is op zich geen waarborg dat de interne controle wordt uitgevoerd. Er moet worden bewaakt dat de voorgeschreven controle inderdaad plaats vindt.
			EO-JUS-OWCS	Per 1 jan 2018 geldt het Landsbesluit Subsidie, hierin zijn een aantal bestaande bepalingen uit de subsidieverordening 2007 nader uitgewerkt of gewijzigd en nieuwe bepalingen ingevoegd.		
7g	Subsidies (overig)	Subsidieaanvragen worden niet tijdig en /of volledig ingediend	GMN	Onderdeel verbetertraject financieel beheer.	Deadline: 31 december 2017	Er is geen informatie beschikbaar over de inhoud en status van dit verbetertraject. Hierdoor kan niet geoordeeld worden of dit traject zal bijdragen tot het wegwerken van de knelpunten.
7h		Geen tot weinig formele afrekeningen. Verder ook geen sanctiebeleid/financiële consequenties.	AZ	Volgens het ministerie is er geen sprake van subsidie, maar van overdracht. Aanpak zal aangepast worden.	Deadline: 31 maart 2017	Geen duidelijkheid inwerking treden van het nieuwe subsidie landsbesluit.

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
			EO-JUS-OWCS	Bij vaststelling van subsidies toegewezen op basis van inschrijving behoeven meevallers bij een (kwantitatief en kwalitatief) volledige uitvoering van het activiteiten plan, niet terug te vloeien in de overheidskas. Niet uitgevoerde activiteiten zullen wel worden verrekend. Bij afrekening subsidies op basis van aanvragen dienen meevallers in de uitvoering in de overheidskas terug te vloeien. Tekorten worden niet door de regering aangezuiverd. In artikel 38 zijn voorzieningen opgenomen met betrekking tot sancties.		Deze maatregel is niet toereikend . Het landsbesluit is op zich geen waarborg dat de afrekeningen zullen plaatsvinden. Ten aanzien van het verbetertraject van GMN is geen informatie beschikbaar over de inhoud en status van dit traject. Hierdoor kan niet geoordeeld worden of dit traject zal bijdragen tot het wegwerken van de knelpunten.
			GMN	Onderdeel verbetertraject financieel beheer.	Deadline: 31 december 2017	
8	Onderstands-verlening	Geen risicoanalyse opgesteld.	SOAW	Binnenkort zal risicoanalyse van het onderstand proces opgesteld worden. Aan de hand van de uitkomsten zal gewerkt worden aan de verbeterpunten van het proces.	Afgehandeld conform ministerie.	Bij een volgende controle (Jaarrekening 2016) zal worden nagegaan of de risicoanalyse is opgesteld en dat de verbeterpunten inderdaad zijn weggewerkt.
8a		Het ontbreken van vereiste basisdocumenten en adviezen van consulenten in klantdossier.	SOAW	Met de introductie van het nieuw systeem (iSoaw) in december 2015 is deze situatie verholpen. Aanvraag kan alleen afgehandeld worden als digitaal dossier compleet is.	Afgehandeld conform ministerie.	Bij een volgende controle (Jaarrekening 2016) zal worden nagegaan of de verbeterpunten

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
						inderdaad zijn weggewerkt.
8b		Aanvragen worden niet altijd binnen de wettelijk toegestane termijn van 8 weken afgehandeld.	SOAW	Met de introductie van het nieuw systeem (iSoaw) wordt de doorlooptijd bewaakt.	Afgehandeld conform ministerie.	Bij een volgende controle (Jaarrekening 2016) zal worden nagegaan of de verbeterpunten inderdaad zijn weggewerkt.
8c		Foute berekening van het onderstandsbedrag, er wordt geen rekening gehouden met - verwervingskosten (beter bekend als de vervoerskosten).	SOAW	De berekening wordt door het nieuw systeem (iSoaw) uitgevoerd.	Afgehandeld conform ministerie.	Bij een volgende controle (Jaarrekening 2016) zal worden nagegaan of de verbeterpunten inderdaad zijn weggewerkt.
8d		Geen periodieke controle op: - het recht op onderstandsuitkering; - verwerking intrekkingen; en - status van geautoriseerde intrekkingen.	SOAW	Met de introductie van het nieuw systeem (iSoaw) is een maximale duur van zes (6) maanden per besluit geïntroduceerd voor afhandeling van een verzoek. Indien de uitkeringsgerechtigde geen nieuwe aanvraag indient, wordt de lopende bijstandsuitkering automatisch het systeem stopgezet. De status van de geautoriseerde intrekkingen kan uitgedraaid worden.	Afgehandeld conform ministerie.	Bij een volgende controle (Jaarrekening 2016) zal worden nagegaan of de verbeterpunten inderdaad zijn weggewerkt.
8e		Geen aansluiting tussen de onderstand-betaallijst SOAW en de door het ministerie van Financiën geboekte	SOAW	Met de overgang naar de huisbankier Maduro & Curiels Bank is dit probleem voor het grootste gedeelte opgelost. Het exacte bedrag wordt vanuit de sector Sociale Ontwikkeling	Afgehandeld conform ministerie.	Bij een volgende controle (Jaarrekening 2016) zal worden nagegaan of de verbeterpunten

Nr	Proces	Tekortkomingen*	Ministerie waarop de tekort-koming betrekking heeft	Voorgestelde/ genomen actie door overheid conform brief van de RvM nr. 2016/054416	Status implementatie maatregel	Opmerking Rekenkamer
		onderstandsuitkering in de financiële administratie.		naar het ministerie van Financiën doorgestuurd.		inderdaad zijn weggewerkt.

Bijlage 6 Lijst van gebruikte afkortingen

Afkorting	Betekenis
AO/IB	Administratieve organisatie en de daarin verankerde maatregelen van interne beheersing
CFT	College Financieel Toezicht
GD	Gewone Dienst
KD	Kapitaaldienst
Lv ABO	Landsverordening Ambtelijke Bestuurlijke Organisatie
Lv ARC	Landsverordening Algemene Rekenkamer Curaçao
Lv CV	Landsverordening Comptabiliteitsvoorschriften Curaçao
PEFA	Public Expenditure and Financial Accountability
RvM	Raad van Ministers
SOAB	Stichting Overheidsaccountantsbureau
GOS	Geïntegreerd Ontvangers Systeem
APC	Algemeen Pensioenfonds Curaçao
BPD	Ministerie van Bestuurlijke Planning en Dienstverlening
AZ	Ministerie van Algemene Zaken
JUS	Ministerie van Justitie
VVRP	Ministerie van Verkeer, Vervoer en Ruimtelijke Planning
EO	Ministerie van Economische Ontwikkeling
OWCS	Ministerie van Onderwijs, Wetenschap, Cultuur en Sport
SOAW	Ministerie van Sociale Ontwikkeling, Arbeid en Welzijn
GMN	Ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur
FIN	Ministerie van Financiën
KPC	Korps Politie Curaçao
OM	Openbare Ministerie
OPV	Oproeping Procesverbaal
FMC	Fishing Monitor Center
RAAS	Reisdocumenten Aanvraag- en Archiefstation
KGMC	Kabinet Gevolmachtigde Minister Curaçaohuis
UO WJZ	Uitvoeringsorganisatie Wetgeving Juridische Zaken